

תורה

משכן אבנך

נקודה מתוך הפרשה

כתיב בפרשת ויצא (כט, י) "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בֵּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ וְאֶת-צֶאֱן לְבָן אָחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבַּּאֵר וַיִּשָּׂק אֶת-צֶאֱן לְבָן אָחִי אִמּוֹ". ויש להתבונן ולהבין, מדוע נאמרו המלים "אחי אמו" שלש פעמים בפסוק.

ועוד יש להשכיל ולדעת; הפסוק מסתיים ב"וַיִּשָּׂק אֶת-צֶאֱן וּגו'", ופסוק שלאחריו מתחיל ב"וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וּגו'". מה הקשר בין ההשקיה (וישק) לנשיקה (וישק).

ביארו מוריני הרב שליט"א

נענה על ראשון ראשון, ומכוחה נבוא לבאר ב"ה את הקושיא השנייה.

כתיב (בראשית כח א - ב) וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן: קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך. וכתיב (שם, שם ה) וַיִּלְךָ פְּדָגָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רַבְקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוֹ. ועיין רש"י (על אתר), וברמב"ן (שם). [וכתיב (שם, כט י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בֵּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ וְאֶת-צֶאֱן לְבָן אָחִי אִמּוֹ. ואמרו (שכל טוב, שם) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל בֵּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ, "שהראוהו" לו שאמר לו אביו, וקח לך אשה מבנות לבן אחי אמך. ואת צאן לבן אחי אמך, מיד חס על ממונו של לבן "קרובו". וכתב האלשיך (על אתר ד"ה ויהי כאשר) וז"ל וַיִּשָּׂק אֶת-צֶאֱן לְבָן אָחִי אִמּוֹ, אמר כי לא לסיבת חיבת חתון שם לבו לגלול את האבן להשקות צאנה, רק למה שהייתה בת אָחִי אִמּוֹ, וגם הצאן של לבן אָחִי אִמּוֹ, עכ"ל. ובזה מובן כפל ג"פ מדוע כתיב אָחִי אִמּוֹ.

וביאור נוסף ביאר האור החיים (פסוק י) וז"ל, טעם אומרו שלשה פעמים "אחי אמו" ללא צורך, ולמד שכל מעשיו היו לצד היותו אָחִי אִמּוֹ, ולכבוד אמו. או לצד החשד שיראוהו עושה חסד עם רחל והוא איש נכרי, לזה היה מוציא מפיו טעם הדבר, בראותו רחל אמר בראשית בֵּת-לָבָן אָחִי אִמּוֹ, הצאן של לבן אָחִי אִמּוֹ, ובעת ההשקאה ג"פ, שבזה הסיר מעליו חשד דבר, עכ"ל. ועיין העמק דבר (על אתר). וע"ע רקאנטי (על אתר).

לקוטים עבודת ה'

וַיִּצֵא יַעֲקֹב, מִבַּּאֵר שֶׁבַע; וַיִּלְךָ, חֲרָנָה

כי עיקר הרפואה חלה על אף, חרון אף. כי מהות האף תוספת בולטת, והוא בחינת "אף כי אמר אלקים". וכן הוא מהות אף - חוטם, האיבר הבולט ביותר בפנים בפרט, ובצורת אדם בכלל. ולכן לדינא, ההולך למקום ונכנס לתוכו, האף נכנס ראשון. וכן להיפך, היוצא לאחרי, האף יוצא אחרון.

ובמידת מה, חל על האף אמרם ז"ל "כל יתר כנטול דמי". ולכן מתגלה בו חרון אף. חרון, חור, חסרון, נטול דמי. ולכן נקרא חוטם לשון חטא. עץ שאכל ממנו אדה"ר לחד מ"ד חיטה היה, חט-יה. ולכן נתקלל בזעת אפיך תאכל לחם. אפיך דייקא. ונצרך את י"ג מלאכות הפת, לחם, עד מלאכת אופה. והחטא בחינת העדר, חטא לשון חסרון, בחינת צל-מות - העדר אור, מות. והוא בחינת אפס, העדר. אפ-ס. והוא שורש עצתו של אחיתופל, אף-חיתול. עצות ששורשם העדר. (רל"א - אף)

אבל אם אדם מחפש אמת, עליו לברר כל נקודה היכן הסוף שלה. למשל: הוא לומד תורה - להיכן התורה תוביל אותו? כשיידע את התורה מה יהיה? יתנו לו אפשרות לדעת עוד. נו, ומה אח"כ? וכי רצונו ית' שכל הזמן הוא ידע עוד ועוד, או שמאחורי זה עומדת תכלית כלשהי? האם רצונו ית' שאדם יקיים את המצוות עם כל גדריהן, פרטיהן ודקדוקיהן, ומאחורי זה יש משהו, או שזוהי הנקודה האחת והיחידה?

הרי הדברים ברורים ולא חדשים, מפורסמים בספרים - הן בכתבי הרמח"ל ובספרי מהר"ל, והן בספרי

לקוטים עבודת ה'

חסידות הרבה - שתכלית הכל היא ההתדבקות של הנפש בבוראה! אם נקודת האחרית אינה מבוררת לאדם, הוא יכול להעמיד לעצמו כל מיני שאיפות: תיקון הכעס, מידת הענוה, עין טובה, לב טוב וכו', כל הדברים המופיעים בדברי חז"ל ובספרים הקדושים, וכולם אמת כולם ברורים, כולם קדושים. אבל - מוכרח הוא לדעת להיכן דברי חז"ל מובילים אותו! אם נקודת התכלית מבוררת בנפש בבירור, ואדם מבין שתיקון המידות הוא כלי לדבק אותו בקב"ה, התורה היא כלי לדבק אותו בקב"ה, וכן ענוה וכו' - אז הוא מקבל הסתכלות ברורה על החיים.

אדם מטבעו רחוק מהדבקות והנה כל אדם, אף אם הוא שומע את הדברים, באמת הוא רחוק מהם מאד בטבעו, שכן נפש האדם מעצם טבעה סותרת לכל המושג של ההתדבקות בקב"ה. ה"אני" שבאדם, מה שכל אדם חי את עצמו, דואג לעצמו, חושב על עצמו וכל כולו סביב לעצמו - זהו היפך המציאות של ההתדבקות השלימה בקב"ה! (כלבבי משכן אבנה חלק ו')

אולם נקודה זו שייכת מאוד ברוחניות גם כן, ונפרש כיצד. הרבה עובדי ה', כשמגיע ר"ה, הם עושים חשבון נפש עם עצמם, ומקבלים קבלות לשנה הבאה. ראשית, כלל ידוע הוא, לא לקבל על עצמו הרים וגבעות, אלא רק קצת יותר ממה שטבעו רגיל בכך. אולם צריך לידע, שיש צורה יסודית איזה קבלות לקבל. נבהיר את דברינו. לדוגמא, אדם עושה חשבון נפש לעצמו, ומוצא את עצמו לקוי בכעס, בתאוה, בעצלות, בלה"ר, ובמאה ברכות ביום בלא כוונה ראויה. על כל אחד ואחד מליקויים אלו הוא מקבל קבלות כיצד לתקנם. אולם פעמים רבות, יש בעיה בצורת הקבלה. והיא, הוא מקבל לתקן ה' דברים נפרדים, אין קשר בין תיקון כעס, לתיקון התאוה. וכן אין קשר, בין תיקון התאוה, לתיקון העצלות. נמצא, שהאדם עובד על ה' דברים נפרדים. זהו פיזור הנפש גמור, וגם זה נכלל בכלל ברכתו של החסיד בחובה"ל.

(כלבבי משכן אבנה חלק ג')

בעומק יש תיקון יסודי יותר. האדם המאמין שמציאות הרע בעולם גם היא ברצון ה', וביעור הרע מן העולם אינו תלוי בו אלא הקב"ה יכול ברגע לכלות הרע מן הארץ, יגלה כי בעומק המלחמה ברע אינה אלא עבורו, לצורך עבודתו בעקירתו. כאשר האדם יודע שהמלחמה היא עבודת ה' הנדרשת ממנו, ולא פעולה בשביל להביא לתכלית עקירת הרע, כח המלחמה יעמוד בצורה הרבה יותר מאוזנת בנפשו מול כח השלום וכח האהבה.

על ידי תיקון כח הכעס והעמדתו במקומו הנכון בנפש, כח המלחמה יעמוד בטהרתו, בנקיותו, בשורשו, וכך לא יגיע לפסולת של עפר דמים דאש שהיא צורת חיים של תסיסה וקבלת חיות ממציאות הכעס. וגם אם תתעורר בו נקודת הכעס לעיתים, הוא קרוב לחזור לאהבה ולשלום שיאזנו בחזרה את נקודת הכעס.

(ספר תיקון כח הכעס)

אך פעמים הרבה קורה שהאדם בתוך כדי עבודתו סוטה מהנקודה שעליה הוא עובד לנקודה אחרת, או לחילופין פעמים שהוא בונה מראש את מהלך העבודה על גבי כמה עבודות. לכל אחד מאיתנו ישנן חסרונות ככעס, חוסר סבלנות וכדומה חסרונות רבים הידועים לאדם והוא מעוניין לתקן. אותם בני אדם העובדים על עצמם ומתייגעים להתרוםם ולקנות מעלות, הם לוקחים נקודה ומנסים לעבוד עליה. אך בהיות והנפש שלנו חסרה בהרבה תחומים, הדבר יוצר דחף ושאיפה לתקן הרבה תכונות שליליות ולקנות הרבה מעלות בזמן קצר.

ולפעמים מראש האדם בוחר לעצמו כמה נקודות יחד שעליהם הוא מנסה לעבוד, הוא עובד גם על תיקון הכעס וגם על הסבלנות גם על השמחה וגם על מידת הזריזות וכו' וכו'.

(ספר דע את הויתך)

חז"ל אומרים "אין מְרַצֵין לו לאדם בשעת כעסו", ואם כן ההיפך של כעס הוא מדת ה"רצון".

בכח האמונה שבא לתקן את הכעס, צריך לעקור את עומק כח הרצון שבנפש. זה לא רק אמונה מול כעס, שאדם כועס על פלוני שעשה לו דבר אז הוא מאמין שכך רצונו יתברך וכך פועל נגד הכעס. אלא עומק התיקון

הוא שאם הקדוש ברוך הוא כך רוצה, אני מבטל את רצוני כלפי רצונו.

וכאן מונח העומק של ביטול מידת הכעס בשורשה. כל כעס נובע מכך שהאדם רוצה דבר מסוים, וכאשר הרצון שלו אינו מתקיים - זה מביא אותו לידי כעס. הסתירה בין הרצון לבין התוצאה ההפוכה היא שמעוררת את הכעס באדם. ככל שהרצון של האדם גדול יותר וחזק יותר, הכעס המתגלה בו גדול יותר. ואילו ככל שהרצון של האדם יותר מתבטל לרצון הבורא יתברך שמו, הכעס המתגלה בנפשו מלכתחילה קטן יותר.

ובאופן זה מתבטא הדבר במציאות: כאשר האדם רוצה דבר והוא לא מתקיים - הוא אומר לעצמו שאם כך, האמת היא שרצונו יתברך שמו שהוא לא ירצה את אותו הדבר. לא שלאחר שהוא כועס הוא מעורר את האמונה שהקב"ה עשה את הדבר, אלא מלכתחילה הוא מעמיד את רצונו שהוא תלוי האם הקב"ה רוצה, ובשעה שרצונו אינו יוצא לפועל - אז הוא ממילא אינו רוצה את הדבר.

אין זה תלוי בדיבור ומילים בלבד. צריך שאור האמונה יבקע באמת בעומק נקודת הרצון שבנפש. כאשר אור האמונה מאיר בנקודת הרצון שבנפש, אז כח הרצון מתבטל מול רצונו יתברך שמו.

ביחס לעבודה זו, האמונה היא האור, והתוצאה של הארת האמונה היא שהאדם מבטל את רצונו לרצון בוראו. בעומק נשמתם של כל ישראל, נשמתו של האדם רוצה את מה שהקדוש ברוך הוא רוצה. אבל היות והאדם מורכב מנשמה וגוף, יש בנפש שני חלקים: בחלק הפנימי, בעומק, הנשמה רוצה את מה שהקב"ה רוצה. אבל בחלק החיצוני, החלק הבלתי מתוקן של הנפש, יש לאדם הרבה רצונות, שהם לא תמיד כרצון ה', ולפעמים אף להיפך מרצון ה'. אז הנשמה רוצה את רצון קונה, אבל הגוף רוצה רצון הפוך. העבודה של האדם היא לתת לאור הפנימי של הנשמה להאיר את כל הנפש, וזה מה שקובע את מדרגתו, כמה האור הפנימי שבו מאיר. וכיצד עושה זאת? ההגדרה דקה, אבל כך היא: בכל דבר ששייך לגשמיות, האדם צריך לבטל אותו להקב"ה. כמובן זה

נקודה מתוך הפרשה

וביאור נוסף ביאר המלבי"ם (על אתר),

וז"ל, יספר איך נתלהב יעקב לאהבת הקרובים ואיך חס על ממונם, ולבל נטעה שנתפעל מרחל באשר הייתה יפת תואר, על זה אמר כאשר ראה את רחל נתפעל מאשר היא בת־לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ, וכן נתפעל מן הצאן בעבור שהם צֹאן לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ, עד שלא נגש אל רחל כלל, עד שהשקה את הצאן תחילה, וההתפעלות הזו עוררה בו רוח גבורה – וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן וְגו'. והיינו מכח שהתפעל ממה שראה ששייך לַאֲחֵי אֲמוֹ, נעשה לו גבורה זו לגול את האבן.

וביאור נוסף כתב בבאר מים חיים (על אתר) וז"ל, יעקב הכיר בה שהיא רחל אף שלא נאמר לו משום אדם כי רחל היא. הכרת פניה ענתה בה באור צדקותה להכיר (שהיא) ממשפחת אמו הצדקת וכו'. גם הצאן שהייתה רועה אותם הכיר ששל אחי אמו הם, עכ"ל. וקרוב לכך כתב בפענח רזא (על אתר) וז"ל, זכר בנה לייחס לאחי אמו, ולרמז כי מיד חשב עליה לקחתה, והרגיש בה שאין לה לדאוג שלמדה ממעשיהם כמו שלא למדה אמו (כדלעיל), ושוב אמר וְאֶת־ צֹאן לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ אמר כי תכף שת ליבו גם לזאת, שיתכן ויאות לו לעשות חיל, וכאן בשגם הם של אחי אימו ביותר מסוגלים לו, עכ"ל, ועיי"ש.

וכעת נבוא לבאר את הקשיא השנייה, שלא נאמר בַּת־לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ סמוך ל"וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וְגו'", ומה עניין סמיכות ההשקיה (וַיִּשָּׂק) לנֶ-שיקה (וַיִּשָּׂק). [עיי' אור החיים (על אתר)]

אמרו חז"ל (לקח טוב על אתר) וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאן לֶבֶן – מלמד שהמים עלו מאליהם ושתו הצאן, שאין כתיב שעלה ושאב, אלא וַיִּשָּׂק. והוסיפו במִ-דרש (שכל טוב שם), לא שהיה שואב כדרך אותם רועי העיר, אלא עלו מימי הבאר לפניו, והיתה הבאר נובעת ועולה על כל גדותיה ומימיה נפוצים לכאן ולכאן. והבן, שעצם כך שהמים עלו לקראתו ואין צורך לשאוב, זהו מעין זה שנעשה אצל רבקה כאשר פגשה את אליעזר על הבאר. וזש"כ "וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשָּׂק אֶת־צֹאן לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ", והיינו כעין שהיה אצל אימו רבקה שהמים עלו לקראתה, כן הכא מכח אימו. אולם כאן היה תוספת של – "היתה הבאר נובעת ועולה על גדותיה ומימיה נפוצים לכאן ולכאן", והמים הגיעו עד פה הצאן. וזהו מעין נשיקה, והבן מאד. וזה מכח רחל, וזהו אתערותא דלתתא מצד רחל לנשיקה, ומכח אתערותא זו, נתעורר יעקב לנשיקה, ולכן נאמר מיד אחר"כ "וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל". וזהו לא מצד שייכות לאמו, ולכן לא כתיב בַּת־לֶבֶן אַחִי אֲמוֹ. וזו נשיקה בין יעקב לרחל. ואח"כ בחזרתו לא"י, היה נשיקה בין עשו ליעקב. כמ"ש (לג, ד) "וַיִּשָּׂקוּ". וזש"כ (כח, ה) יִלְךְ פְּדָנָה אֲרָם אֶל־לֶבֶן בֶּן־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אַחִי רַבֵּקָה – ומכח כך מכוחה של רבקה נעשה זיווגו של יעקב עם רחל כנ"ל. ומכוח כך נעשה נשיקה בין עשו ליעקב, "רַבֵּקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו" (שם).

צריך להיות רק בהדרגה, לא לקפוץ למדרגות גבוהות בבת אחת. ובדברים ששייכים לרוחניות - האדם צריך לברר לעצמו אם הרצון שלו הגיע לתכלית נקודת הרצון שהוא מסוגל לרצות. אם תכלית הרצון שלו הגיע לנקודת הרצון שהוא צריך לרצות - ברגע שזה מתבטל, אז צריך להתבטל לרצון הבורא. אבל אם הוא לא הגיע לתכלית הרצון שהוא יכול לרצות, אז זה הגיע מהרצון שלו.

יש לשים לב היטב ולהיזהר מאוד בעבודה זו, מפני שהיא דקה ועדינה ועלולה להיות מסוכנת עד למאוד. יש אנשים שהשתמשו בעבודה זו בלי לדייק לנקודה הנכונה, והגיעו לידי ייאוש. הם ביטלו את כל רצונותיהם עד שלא רצו כלל, והרי כל שורש חיות האדם אינו אלא מן הרצון, ואם הוא מבטל את כל רצונותיו הוא נשאר בלי חיות כלל ח"ו. אם האדם תופס את העבודה הזו בנפש כביטול הרצון בלבד - אז אם הוא רצה להגיע ל'כולל' בזמן והאוטובוס איחר, אז הוא מבין שגם את זה הקב"ה רוצה, אז גם את התורה הוא מבטל למען הקב"ה, אז מה כבר נשאר לו.

העומק של ביטול הרצון זה לא שהוא אינו רוצה, אלא להיפך - הוא נוגע ברצון המוחלט. זה מעורר את הרצון הפנימי האמיתי המוחלט של "רצוננו לעשות רצונך" (ברכות יז). אין מדובר בביטול רצון כפשוטו, אלא עומק הרצון הוא לרצות את מה שהקב"ה רוצה. אין זה ביטול רצון בנוסח של "אין לי שום רצונות, אני מעצמי לא רוצה דבר", אלא: "אני רוצה את מה שרוצה הקדוש ברוך הוא. רצוני הוא רצון בוראי".

מי שנוגע באותו רצון אמיתי שהוא רוצה מה שהקב"ה רוצה, זהו עומק נקודת החיים מרצון הבורא יתברך שמו. ככל שנקודת האמונה בוקעת בנפש, היא מביאה לידי ביטול הרצון דקלוקל, ומגלה את מקור הרצון דקדושה שבעומק רצונו יתברך שמו, וזהו העומק השלם של תיקון המדרגה הנקראת כעס.

(ספר תיקון כח הכעס)

ליקוטים מחשבה

לבן

שהיה ירד ונפגם. זה נקרא ברד, מה שירד למטה, שני ירידות באופן של אור וכלי. והכלי היה בבחינת מים שנתעבו, ומתוכם יצא אבנים - זה שורש המכה. הברד היהבו אש מת-לקחת, נוטריקון מת-לוקח, כלומר שהכלי ממית והאש שורף, זה האש מתלקחת שלוקח את הדבר.

יעקב בא לתקן את כח הלבנונית דק-לקול, שבא לעקור את הכל - שעל זה נאמר בעומק 'לבן' ביקש לעקור את הכל. יעקב בא לתקן את ה"וירד מצרימה", את שורש הירידה למצרים. אומרים חז"ל: 'ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו' - השלשלאות מלשון חוט המשולש דקלקול, וזה התגלה בירידה למצרים מכח מכת ברד שהיה בו מים ואש ורוח, 'אלא שזכותו גרמה לו' - איזה זכות? מה שיעקב לקח את הברודים מלבן. אז הוא לוקח את הלבנונית של לבן ביקש לעקור את הכל.

היה מלחמה בין יעקב ללבן, והכח לבנונית היה נמצא אצל לבן אצל הברודים כי הברודים הם לבנונים, כמו שכתבו באבן ועזרא ועוד מפרשים, ולכן יעקב לקח את הברודים מלבן, כדי ליקח את הלבנונית שנפלה אצל לבן, ולתקן את הלבנונית שנפלה ולהכניסו לקדושה. זה הזכותו גרמה לו' שלא ירד למצרים בשלשלאות של ברזל - שזה האבחנה של ברד. (שם)

בודאי שהברד אינו גילוי הגמורה של הלבנונית. הלבנונית הגמורה מתגלה בשלג, שעליה נאמר להדיא "כשלג ילבינו". אבל גם יש גילוי לבנונית על ידי הברד על אף שאין זה הלבנונית הגמורה.

ומהי הלבנונית שמתגלה על ידי הברד? הרי הברד מגלה קושי, וזה עביות, כמו יסוד העפר שהוא יסוד חשוך. איך מתגלה לבנונית בעפר על ידי ברד שמתגלה לבנונית, הרי לכאורה הלבנונית היא ההיפוך הברד שהוא קושי וחשכות העפר?

כל ההתחלה של סיפור יציאת מצרים מתחיל מלבן: "ארמי אובד אבי". לבן הוא הלבנונית דקלקול שהוריד את ישראל למצרים. הלבנונית דקלקול הוא הכח שהביא ירידה למצרים. זה צד הקלקול של לבנונית.

...איזה 'לבנונית' חלה בברד?

שמה התגלה הלבנונית דקלקול של 'ביקש לבן לעקור את הכל'. שמה מתגלה "וירד מצרימה", ואיפה מתגלה לה ירידה בתוך המכות? במכת ברד. וזה הכח הלבנונית שמכוחו יורדים למצרים.

וכאשר יעקב אבינו בא ליקח את אותו לבנונית מלבן מה התגלה? היה שם עקודים טלואים ו'ברודים' - בברודים, מלשון ברד, הוא מתקן את מה שיורד. אומרים רבותינו (בעץ חיים) שעולם הברודים מתקן את מה

לבן ביקש לעקור את הכל

אותיות לבן זה לב-ן, ל"ב נתיבות חכמה עם נ' שערי בינה. 'לבן בקש לעקור את הכל' - מה הוא בא לעקור? הוא בא לעקור ל"ב נתיבות חכמה עם נ' שערי בינה שמהם נבראו העולם. (דע את מידותיך מהות המידות 052 מים - ברד - שורש הטהרה)

מלחמת יעקב ולבן

הברד יש בו לבנונית.

אצל צאנו של יעקב, היה עקודים טלואים וברודים. מדוע הברודים נקראו ברודים? מלשון ברד. האבן עזרא, האור החיים, ועוד, אומרים שהשם ברודים הוא מצד הלבנונית שבהם. הברד גווננו לבן, ולכן הברודים שיש להם חלקי לבן נקראים על שם הלבנונית שבהם. זה מצד התיקון. הברודים מלשון ברד, זה הסמל והגילוי של הלבנונית ועם שם כן הם נקראים ברודים. בעצמיותו של ברד מתגלה הלבנונית.

על מכת ברד במצרים אומרים חז"ל שהמצריים היו מריעים לישראל, והקב"ה מלבין את עוונותיהם של ישראל. לכן בא מכת ברד. הרי שהיסיבה למכת ברד היה מחמת לבנונית, שהמצריים הם מריעים לישראל, והקב"ה מגלה לבנונית באופן של הברד, שמלבין את עוונותיהם של ישראל. הרי שהברד בא ממקום הלבנונית.

וישק לבן ליעקב

המים. כלומר הוא הגיע לשם ממקום של נשיקה, והוא יוצא משם בצורה של נשיקה.

ולאחר מכן כאשר יעקב בורח מלבן,

נשיקה כזה מלשון נשק, מלחמה, לא נשיקה של חיבור.

לאחר מכן כאשר יעקב רצה ללכת מלבן, הוא שם את המקלות בנשיקות

"וישק לבן ליעקב". חז"ל אומרים שלבן נשק את יעקב שמא יש מט' מונים בפיו. כפשוטו יש כאן נשיקה דקלקול, וכמו בנשיקת עשו ליעקב.

מקום המות. ומצד כך, "אד יעלה מן הארץ" - זה שורש 'נשיקה של מתים'.

ומצד כך נאמר לבסוף, "עפר אתה ואל עפר תשוב". האד שעולה מן הארץ אינו עולה כפשוטו, אלא זה נשיקה של מתים. העפר, כל יסודו מת, הוא דומם. מצד כך, "ואד יעלה מן הארץ" וכו' זה מקור חיות דק לקול, נשיקה של מתים, כי החיות שניתנה לאדם שזה המים חיים ניתנה לו מ"אד יעלה מן הארץ", ונמצא שהמקור החיים מגיע לו ממקום של מיתה.

זה שורש המיתה, זה נשיקה של מות. זה נשיקה לבן ליעקב (דע את מידותיה מהות המידות 059 מים - נשיקה)

נשיקת לבן ליעקב ליטול ממנו יש כח ליעקב להוציא את כל ממונו מלבן.

ולאחר מכן מתגלה נשיקת לבן לבנו-תיו ולנכדיו. בכל פעם שהאדם נושק, הוא נושק על מנת להתחבר. אבל כאשר יעקב נפרד מלבן ולבן נושק לבנותיו ולנכדיו, בנותיו אמרו הלא כנכריות נחשבנו לו. כי הנשיקה של לבן כל יסודה היא פירוד.

...נשיקה של רע מתגלה בנשיקת לבן ליעקב, שנשק אותו כדי למצוא מט' מוניות בפיו. ובדקות, איזה דבר היה טמון בתוך פיו של יעקב אבינו? הנשיקה דקדושה.

... ה"אד יעלה מן הארץ". העפר זה

ראובן

נה מסוימת זה היה לאונסו של יעקב. וא"כ, ראובן בא בבחינה מסוימת מ"אונס".

לאה קראה בנה הראשון ראובן מל-שון "ראו בני", וא"כ למה באמת נקרא ראובן ולא "ראובני"? התי-רוץ לזה, משום שבאמת ראובן היה צריך לבוא מרחל, שיעקב היה חפץ בה להיותה הזוג ראשון שלו. אבל נשא את לאה תחילה, ועל כן לאה לא היתה יכולה לקוראה "ראובני", שמ' שמעותה "בני", אם ראובן היה צריך לבוא באמת מרחל.

ראובן לא זכה לתקן חטאו של קין - למה? אילו ראובן היה נגע באור דיום ראשון דמעשה בראשית, שהיה האור כי טוב, אז ראובן לא היה יכול לבוא לשום חטא. במקום לגעת האור הע' ליונה, הוא נגע רק באופן התחתונה של האור, האור של יום רביעי דמע' שה בראשית, שנתקלקלה מאז שנת-מעטה הלבנה ואמרה אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד.

אילו לא חטאו בהעגל, פני הכ' רוב על המרכבה היה נשאר כמות שהיא. מה היה המשמעות בזה שני

למשון אור. ומבואר בחז"ל, שהעם ראו הקולות, וזה ראייה, אור. איך "ראו" הקולות? זה היה מכוחו של ראובן, שמתגלה בחודש סיון.

... ראובן הוא מלשון 'אור בן', כלומר בן שהביא אור לעולם. מה מהות של אור הזו?

האור שנברא ביום ראשון נקרא ה"אור כי טוב", אמנם ביום רביעי הקב"ה ברא אור נוסף, מהשני מאורות הג' דולים שבשמים מעל הארץ: החמה ולבנה. האור משני מאורות הגדולים האלה היו צריכים להגיע לשלימותם, אבל האור הזה נתקלקלו במיעוט הלבנה באומרו "אין שני מלכים מש' תשמים בכתר אחד".

יעקב אבינו ברמאותו של לבן נשא את לאה במקומה של רחל, ויעקב חשבה שהוא נשא את רחל, ובאותו לילה היה ההריון של ראובן. ובבקר, הנה היא לאה, וא"כ ההריון של ראובן היה בא לאונסו של יעקב, שכל הנישואין עם לאה היה לאונסו, על אף שזה לא היה בעל כרחו ונשא את לאה מדעתו, מ"מ לא היה בדעתו לישא לאה באותו לילה, וא"כ מבחי-

שם לבן אמר "לא נתשתני לנשק לבני ולבנותי". ולאחר מכן נאמר שלבן נושק לבניו ולבנותיו - ולא נשק את יעקב. מעיקרא כאשר יעקב הגיע, מיד לבן נושק ליעקב. אבל לאחר מכן כאשר נפרדים מהדדי, לבן מנשק את בנותיו ונכדיו אלא לא נשק ליעקב.

אז מעיקרא כאשר יעקב בא ללבן, יעקב נושק את רחל, ונשיקה זו היא בר קיומא. לאחר מכן נתגלה נשיקה של לבן ליעקב, אבל הנשיקה הזו לא היה בר קיומא, כי כל נשיקתו ליעקב בא כי הוא רק רצה למצוא מטמור' ניות בפיו. לבן רצה לקחת ממנו של יעקב וכן נשק אותו, ובבחינת כאשר זמם לעשות לרעהו כאשר יעקב שם את המקלות בשיקות המים, אז מכח

חז"ל אומרים, ראה הקב"ה שיעקב אהב רחל יותר מלאה, לכן זכתה לאה לבן הראשון, ועל זה אמרה לאה, "ראו בן", כלומר "ראה ה' בעיני", ועל כן קראה שמו ראובן. טעם שני לשם ראובן, שאמרה ראו בן, ראו מה בין בני לבן חמי. טעם שלישי מבואר בזוהר, ראובן אותיות אור בן, הבן הזה אשר נולד, הבן הראשון בעולם היה קין, הוא הביא חושך לעולם ולא אור.

הבן הראשון שיעקב הוליד, ראובן - גילו לנו רבותינו, שהוא היה גלגול של קין. הקב"ה אמר לקין "אם תטיב שאת", ואם לא, "לפתח חטאת רובץ". בראובן נאמר "בכורי אתה יתר שאת" - כלומר, תיקון ה"שאת" הנאמר בקין, היה צריך להיות ע"י ראובן, שבא לעולם כדי לתקן חטאו של קין. אבל ראובן לא זכה לתקנו, וחזר ונתגלגל שוב ביתרו, שהיה נקרא חבר ה"קניני", מלשון קין.

ראובן א"כ מלשון "אור בן", הבן שמ' גלה אור. ואמר הגר"א, שיש גילוי של "אור" בחודש סיון על ידי מתן תורה שהיו העם "רואים" הקולות, ראייה

ליקוטים מחשבה

שתנה פני הכרוב במרכבה? המילה "כרוב" יש בו אותיות בכ"ר, לרמז לבכור העיקרי, שהוא ראובן. זה היה האור של חודש סיון, החודש של ראובן - וזה היה מדרגת הכרוב, שמשמעותה היא - אחדות, "כאיש אחד בלב אחד". על ידי חטאו של ראובן, הבכורה נלקחה מראובן ועבר ליוסף. אמנם, אפילו לאחר שראובן אבד לו את ברכתו, יעקב אביו עדיין קראו "ראובן בכורי". וא"כ במדרגה מסוימת, כוחו של ראובן עדיין מת-קיימת, במדרגת מה.

לאחר שחטאו בהעגל, הם נפלו ממדרגה הגבוהה של "כרוב", ונשתנה פני הכרוב במרכבה לפני שור. וכל זה היה לרמז שהם נפלו ממדרגת אחדות, תם, ממדרגת הכרובים שהיו פונים לזה לזה כאיש אחד, והשתא נפלו למדרגת שור, שנוגח ונוגף את זולתו.

וכלה שנותנים פניהם זה לזה. זה היה מדרגת מעמד הר סיני, שהם היו כאחדות של תאומים, כהכרובים הפונים זה לזה. האור האמיתית של ראובן, שצריכים להתגלות בחודש סיון, הוא - שראובן הוא הבכור שהיה כמד-רגת הכרובים כשהם פונים זה לזה. רק שבחטא העגל, כלל ישראל נפלו מאחדותם ונעשו לשור הנוגח, ובמ-קום להיות "כאיש אחד בלב אחד", כל אחד היה מצווה להרוג את אחיו.

כשיש שני אנשים שאינם יכולים לה-תפרד זה מזה, הם נקראים "אחים", מלשון אחוה. יעקב קרא שמעון ולוי "אחים", שראה בהם שהם אינם יכו-לים להפרד זה מזה. אמנם שמעון ולוי השתמשו בכח האחוה שלהם לחטא, ללחום על שכם, ויעקב קילל את מעשיהם בכך, שזה לא היה אחוה אמיתית אלא בכלי חמס. רק הבכור, ראובן, שהיה לפני שמעון ולוי אחיו - הוא היה יכול לגלות את אחוה האמי-תית. (ראש חודש שבט 003 סיון. שבט. ראובן)

על אף שמדרגת "שור" הוא המדר-גה הנפולה, של חטא העגל (ועגל בן יומו קרוי שור), גם מדרגת "שור" יכול להתתקן. זה היה תפקידו של יוסף, שקיבל הבכורה מראובן, ויוסף נקרא שור בברכת יעקב, הוא השור בצד הקדושה, וכוחו היה לתקן השור דקלקול שהוא שור המועד, שבעליו חייב לשלם נזק שלם. יעקב נקרא איש תם, ויוסף המשיך ה"איש תם" של יעקב אביו על ידי שהוא נשאר טהור וקדוש אף בערות הארץ של מצרים. הוא נעשה ל"איש תם", ועל ידי זה תיקן השור דקלקול.

אומר הגר"א שהחודש סיון כנגד שבט ראובן, ומזלו של חודש סיון נקרא מזל "תאומים". התאומים הם כעין השני כרובים. בהר סיני, כולם היה להם לב אחד, ופניהם היו דו-מים כפני הכרובים, הפונים זה לזה - "שנים שהם אחד". וחז"ל אמרו שפני הכרובים היו דומים או כפני תינוקות הפונים זה לזה או כפני חתן

וירא ה' כי שנואה לאה

כמו שהוזכר, מספר ארבע הוא שורש הפיזור. יהודה אמנם הוא ארבע דתיקון, שהוא תיקון הפיזור. בלידת יהודה, אמרה לאה "הפעם אודה את ה'", שעכשיו יש לה ארבע בנים, עכ-שיו היא נוטלת יותר מחלקה בשב-טים, ולכן היא לא עוד מרגשת שהיא שנואה ליעקב.

יתר על כן, יהודה עצמו ירד לגושן כדי להקים שם ישיבה. בעומק, זה גילה את ה"אחד", שהוא תורה, במ-קום של פיזור - ארץ מצרים.

עשו בא עם ארבע מאות איש. בעו-מק, ה'ארבע מאות איש' המה הגילוי של שנאת עשו ליעקב, והיה כאן רמז שיעקב נצרך לתקן מה שלא מרגי-שה שהיא שנואה ליעקב.

והתיקון הזה לא נשלם עד אחר ארבע מאות שנה של גלות מצרים. וא"כ בעומק, הארבע מאות שנה בגלות מצרים היה תיקון לשנאת עשו על יעקב (מלבד תיקונים אחרים) שנתחזק על ידי "וירא ה' כי שנואה לאה".

איפה נתקן השנאה ללאה? זה מתג-לה אצל יהודה, הבן הרביעי ליעקב.

השנאה שהיה על לאה מצד "וירא ה' כי שנואה לאה" היה דבר שנצרך תי-קון מזרעו של יעקב, כי היא הרגישה שהיא שנואה ליעקב.

חז"ל אומרים שבתחילה לאה היתה צריכה להנשא לעשו, כי אמרו שני בנים ילדו ליצחק ורבקה, ושני בנות ילדו ללבן. הגדולה לגדול, והקטנה לקטן, אמרו על לאה שהיא צריכה להנשא לעשו.

עשו שונא את יעקב, "וישטום עשו את יעקב", ויעקב ידע שעשו שונא אותו אף להרבה שנים אחר מכן, כש-

שכור שכרתיך וכו' דודאי בני

משום שיעקב שב לביתו בלילה וכי-שבא להשדה, געה חמור ומת, ולא ש-שמעה קול החמור ובאתה לשדה

בני". ובגליון הש"ס וכן בדעת זקנים מבאר, ע"פ הגמ' (נדה לא.) שמבאר למה נאמר על יששכר "חמור גרם",

הגמרא אומרת שיששכר היתה השכר ללאה על שנתנה הדודאים לרחל ואמרה "שכור שכרתיך על דודאי

זה אינו רק רפואה בחודש אייר, אלא זה רפואה לכל תחלואת הנפש. וא"כ בעומק, חודש אייר הוא לא רק חודש של רפואה ע"י שמתגלה בו "אני ה' רופאיך", אלא באופן של שרשי המ"רכבה, וכמו שאמר המגלה עמוקות, אייר ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל, שהן ד' רגלי מרכבה, התיקון השלם. חודש אייר יש בו הכח לעלות מהג' בולים שהשתא, להעולם של למעלה מזמן, ולהגיע לתיקון השלם.

עכשיו נסביר, איך להידבק בזה באופן של נפש.

יש עבודה לפרוש מעולם החומר ולעמול בעמלה של תורה, ועל ידי זה מתענג בו, וזהו ה"ש ש"ר ל"י ששכר". אבל יש מעלה עליונה מזה, מקום יותר פנימי - לדבוק בקוב"ה, ואז התורה שהוא לומד נובע מדביקותו, ואז הוא מקבל תורתו מהחכמה דלעת"ל. זה לא חכמה שהוא רק תולדה מהתורה, אלא זה החכמה של העצמיות התורה (הנקרא "נובלות חכמה"). זה הגילוי של אור דלעת"ל, זהו המנוחה של "ירא מנוחה כי טוב", שהוא למעלה מ"דיט שכמו לסבול" של יששכר, תורה שהוא למעלה מעמל, אלא דרגת מעיין המתגבר, כל התורה בא לו בלי עמל. דרגת לימוד התורה הזה הוא על ידי הגעה באור הבא מלעת"ל, מנוחה, יום שכולו שבת.

חדשי ניסן ואייר סמוכים לזה מחמת שהאדם צריך לצרף יחד את הכוחות של יהודה ויששכר. מי שינסה לעלות לדרגת יהודה, המנוחה הגמורה של לעת"ל, לולא דרגת יששכר - הוא לא יצליח.

הסדר הוא, ראשית, צריך לפרוק מעול צוארו את העול של החשבונות רבים - אם הוא זוכה לכך. ואז, זבולון מאכילו מפיו, ואז הוא עמל בתורה בלי לדאוג מאיזה בא פרסנתו. אבל, זאת לבד לא יספיק, מחמת שהאדם

העליונה שהוא יכול להגיע איליו. אבל ליהודה זה רק הצד התחתון שלו. ה"חמור" די ששכר נחשב כמי תה ליהודה, משום שהוא רק גאולה באופן התחתונה, של עני רוכב על חמור.

יששכר אוכל רק מכח זבולון, וכמו שאין מנוחה לזבולון, שהוא תמיד נמצא "בצאתך", בדרך, בעמל הפ' רנסה, כך יששכר שמקבל מזונו רק מזבולון, אין לו מנוחה הגמורה, הוא "רוכץ מין המשפתים", הוא צריך לנוע ממקום מקום כמו חמור. יששכר אין לו את המנוחה הגמורה של יהודה שהוא אור דלעת"ל.

... יששכר בא מכוחו של דודאים, והיו בהן ריחו של משיח, הבא מיהודה. הדודאים א"כ הוא נקודת החיבור בין יששכר ויהודה. ע"י הדודאים שיששכר בא מכוחם, יששכר מקבל כח מיהודה, מאור דלעת"ל, לעלות מעולם הזמן, לדרגת יהודה, שהוא מעל הזמן - ולהאיר הארה של למי עלה מזמן בתוך עלמא דידן של זמן. זהו התיקון השלם ליששכר, על ידי יהודה.

חודש ניסן כנגד יהודה וחודש אייר כנגד יששכר - כלומר, רק מההארה של יהודה אז יש כח ליששכר לעלות ממצב של זמן, ללמעלה מהזמן. יששכר הוא גילוי דלעת"ל בתוך הזמן, על ידי שהוא נושק ליהודה, לחודש הקודם לאייר שהוא חודש ניסן. פסח שני הוא למי שלא היה להביא פסחו או משום שהיה בדרך רחוקה או משום שהיה טמא. יששכר הוא האור דלעת"ל שנוגע אף בעולם דהשתא. אבל יששכר גם כן מתחבר ליהודה, ויהודה הוא אופן הגאולה ע"י ענני שמיא, ועל כן ע"י יששכר בחודש אייר יכולים לקפוץ מעל השית אלפין שנין, כעין קפיצת הדרך. זהו התיקון השלם שיש ליששכר, ע"י כוחו של יהודה.

לראות מה קרה, וראתה יעקב ואמ"רה לו שבבילה הזה אתה לא יהיה עם רחל אלא עימי, ובאותו לילה היה הריון של יששכר. ויש עוד דיעות בחז"ל מה היה הגורם לחמור למות, אבל לכל הדיעות, יששכר היה נולד ע"י חמור.

עומק הדבר הוא שחמור גרם ללידת יששכר הוא, משום שיששכר אין לו את הגילוי השלם של עני רוכב על חמור (הנאמר על משיח, שבא מיהודה). הגמ' אומרת שאם זכו, אז הכלל יש ראל יזכו לגאולה בענני הכבוד, ואם לא זכו, הגאולה יבא באופן של עני רוכב על חמור. עצת יששכר להביא עגלים לצורך המשכן - זה מרומז לחמורים שהם ג"כ נושאים דברים ממקום למקום, וזהו הצד העליונה של יששכר, שהוא "עני רוכב על חמור", שהוא גאולה באופן התחתון, וא"כ הצד עליון של יששכר הוא צד התחתון לכוחו של יהודה.

מצד יהודה, הגאולה יבוא או באופן של ענני הכבוד שהוא האופן העליון או באופן של עני רוכב על חמור שהוא אופן התחתון, אבל מצד יששכר הגאולה בצד עליון הוא עני רוכב על חמור. ליששכר, הנקודה העליונה ביותר הוא עני רוכב על חמור, אבל ליהודה זה רק צד התחתון שלו.

הדודאים היה להם ריח שהיה מסוי גל להוליד בנים, ויששכר נולד מכח ריח הדודאים. עומק הדבר הוא, ריח הדודאים היה להם ריח הבא לעת"ל, שהוא ריחו של משיח. וא"כ לידת יששכר, שבא מכוחו של ריח הדודאים, היה התנוצצות של ריחו של משיח. וא"כ, הדודאים הם נקודת החיבור בין יהודה ליששכר.

הנקודה העליונה של יששכר מגיע רק להעקב, הצד התחתון, של יהודה. יששכר דומה לחמור להשיא את עול התורה על גביו, וזהו הנקודה

ליקוטים מחשבה

עדיין מוגבל בתוך האי עלמא, בתוך הזמן, והוא משתמש רק בצד התחתון תונה של יששכר, והוא נמצא עדיין בתוך מדרגת עולם הזה. עדיין יש לו

מתגלה לו באמת, כי הוא נמצא עם הקב"ה. והוא יגיע למקום שלמעלה מ"ויט שכמו לסבול" - ל"תמים תהיה עם ה' אלוקיך". ואז הוא יזכה לחכמה אמיתית של תורה, הבא מדביקו-תו להקב"ה. (ראש חודש שבט 002 אייר. יששכר)

את ה"עול" של עצם מציאות החיים בעולם הזה, הוא אינו יכול לעלות למעלה ממדרגת ה"חמור" שהוא עולה של תורה. הוא צריך ג"כ להשתמש בצד העליונה של יששכר - לדבוק עצמו להקב"ה, עד שהוא נעשה "חד" עם הבורא כביכול. ואז התורה

הכוחות של דן, יהודה, ויששכר בלימוד התורה

איש לפי ערכו, אבל התפיסה השלימה מה המכוון הפנים, להיכן מכוון פני הדברים לגעת בחלקו הפרטי שלו בדברי תורה זה המציעות, לגעת בשורש שמעליו זה מסירות נפש ללעילא, לגעת במה שנמצא מתחתיו או סביבותיו חלקו שאינו שלו זה כוח המסירות נפש התחתון. זה היששכר, 'יודעי בינה לעיתים', המסירות נפש לעילא שזה יהודה, המסירות נפש לתתא שזה דן, כאשר מצרפים את שלשת החלקים האלה גם יחד, אז מחד כל מהלך פני הדברים בראשית הדברים היה בארוכה לכוון כל אחד להגיע לחלקו שלו באורייתא, 'ותן חלקנו בתורתך' להגיע לחלקו שלו באורייתא.

אבל אחרי שהאדם זוכה להגיע לחלקו שלו באורייתא, שם גופא העבודה מתהפכת, מתרחבת לשתי הקצוות, שמה העבודה שלו לגעת במה שמעבר לחלקו שלו באורייתא, שם הוא יוצא מהפרטות דיליה לכללותיה, וככל שכוח הכלל והפרט מצטרפים גם יחד אז מחד האדם זוכה להאיר את אור נשמתו בשורשו שזה כוח הפרט, אבל מאידך הוא זוכה להאיר את אור התורה השלם שהוא כוח הכלל, ויתר על כן אורו יתברך שמו כי אין בלתו. (דע את תורתך - דרכי מסירות נפש 005 סוד האחד)

בפועל שהאדם מקבץ ולומד עד כמה שניתן, לפי הכלים שהקב"ה נתן לו, כל אחד לפי כליו דיליה, את כל חלקי התורה, ואת כל הדרכים של דברי רבותינו שעסקו בצורות שונות בדברי תורה.

על אף שנטית הנפש 'אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ ובמה שליבו חפץ', זה צד אחד של מטבע הדברים, מצד כך הוא מגיע לפרטות דיליה.

אבל מצד כוח הכללות, אז כאשר האדם מרגיל את הנפש לעסוק בחלקים שאינם שלו כלל, אז ראשית כל כפשוטו זה כללות ההפכים, אבל יתר על כן הוא נוגע בשורש שלמעלה מן הכל. בחיצוניות, אז הוא 'מקבץ את כולם' ככלי המצרף את כל הפי' רטים כולם, אבל בשורש השורשים, הקיבוץ של הכל מאיר את האור של כוח הקיבוץ שהוא האחד שלמעלה ממציאות הפרטים.

כמובן שצריך שום שכל גמור, כמה ומתי ואיך לעסוק באותם דברים, כי לפעמים האדם שלא עמד על חלקו שלו באורייתא אז כאשר הוא מתעסק בשאר החלקים אז זה שלו אבד, ושל אחרים לא קנה. יתר על כן האופן של הריבוי לפעמים עוקר את האדם מחלקו שלו, לכן זה דקות לפי נים מן דקות כמה החלק של הפועל,

מכוח הארת שבט דן מאסף לכל המחנות כולם יש כוח בנפש לקבץ ולאחד את כל חלקי התורה, כוח לקבץ בפועל את כל החלקים כולם אלו ששייכים לחלקו, ואת אלו שלא שייכים לחלקו, זה נקרא שבט דן כדברי רבותינו כידוע מאסף לכל המחנות.

גם מה שלא שייך לחלקו שלו, ואז הוא נוגע בנקודת הכללות.

יש את האחדות מהצד העליון שבנפש, וזה כוחו של יהודה.

ויש את כוח ההשגה שלו בדברי תורה, זה מבני יששכר יודעי בינה לעיתים.

אלו הם שלשת החלקים שנמצאים באדם.

מצד השבט יששכר, זה כל אחד מקבל יגיע ומצאת, יש-שכר, כל אחד מקבל את חלקו שלו, 'כל חד וחד נכוה מחופתו של חברו', כל אחד יש לו את חלקו שלו.

מצד יהודה, שמסר נפשו במעשה דבנימין, ונקרא על שמו של הקב"ה, 'הודה ולא בוש', כלומר הוא עולה ממציאותו הפרטית שלו בשורש של השם העליון הכולל, מציאות הבורא ית' שמו. זה נקרא תורתו של משיח.

דן מאסף לכל המחנות כולם, זה הכוח

שאלות ותשובות

משמעות השמות רחל ולאה

שאלה:

מהי המשמעות והפירוש של השמות 'רחל' ו'לאה'?

תשובה:

רחל - מלשון בעל חי הנקרא רחל, וכמ"ש חז"ל (שה"ש רבה, ו) מה רחל

וכרחל לפני גזויה "נאלמה".

לאה - לשון לאות, כ"כ בספר הפליאה (ד"ה ונתחיל מן ההיקף). ועיין ספר חיים וחסד (בא) וז"ל, וע"כ נקרא התענוג לאה, מלשון נלאה, וזה שתרגם ועיני לאה שפירין למיחזי, עיי"ש.

זו צנועה כך היו ישראל צנועים. וכן הוא בהרבה לשונות מרבותינו שרמזו שנקראת כן ע"ש בעל חי הנקרא רחל, בבחינות שונות שיש ברחל. עיין נועם אלימלך (וישלח), אור המאיר (שה"ש), לקוטי תורה חב"ד (מסעי), ועוד. ורחל "תפסה פלך שתיקה", ונאמר (ישעיה, נג, ז)

נישואי יעקב עם לאה ורחל

"וַיִּשָּׂק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קְלוּ וַיִּבְרַךְ" (כט, יא)

שני חצאים ליעקב - רחל ולאה

שאלה:

אם לפני שהנשמה יורדת לעולם היא מתחלקת לחצי נקבי וחצי זכרי, כפי שמוכח בזוה"ק, ואז שוב מתאחדת בשעת החופה והקידושין, אז איך יכול להיות

תחתון, כן היה ליעקב, חצי עליון לאה, חצי תחתון רחל, והדברים עמוקים.

שמותר לשאת שתי נשים? מי מהן היא החצי האמיתי שלו?

תשובה:

כי יש לו ב' חצאים, חצי עליון וחצי

מהות נישוק יעקב לרחל

שאלה:

כיוון שאבותינו היו מדויקים מאוד, מדוע יעקב אבינו נשק לרחל, מה הייתה המטרה בכך? הרי הוא הסתכן בכך שיהיה חילול השם, כמו שאמרו שבני נח גדרו עצמם מהערייות, וכשראו זאת אמרו עליו דברים לא טובים.

תשובה:

יש שביאורו שנשק על ידו מרחוק כנישוק על רחל. עיין בספר תולדותיו של בעל מעדני השלחן.

שאלה: מדוע היה מותר ללאה להסכים עם הרמאות של לבן כדי לינשא ליעקב ולגרום צער ליעקב אבינו?

תשובה: עיין דעת זקנים (בראשית, כט, כה) שלמדה מיעקב שרימה לאביו יצחק. ובפרט שידעה ברוה"ק שלבסוף עתידה להינשא לו, לכך התירה לעצמה. ויתר על כן כי עתיד לצאת ממנה יהודה, משיח, שבא בדרך עקלתון. **האם יעקב רצה לינשא ללאה מתחילה**

שאלה:

האם מתחילה יעקב אבינו רצה לינשא ללאה לאחר רחל, או שלא היה עלה על דעתו כלל לינשא ללאה?

קטנה, עכ"ל (ועיין ספר אוהב ישראל, ובספר אוהב חסד, ויצא). ושורש הדברים ברמב"ן (בראשית, כט, ט), ועיי"ש שכתב שנשיקה בלמ"ד איננה בפה, רק נשק על ראשה או כתיפה. וכן הוא ברבינו בחיי (פסוק יא). ומעין כך בכתב וקבלה על אתר. ושיטת הגר"א שהיה דיבור (כמ"ש בתיקונים, תיקון יא מתיקונים אחרונים) וז"ל, הדיבור הוא זיווג דנשיקין, בסוד וישק יעקב לרחל ויגד, עכ"ל. וע"פ חכמת האמת הוא יחוד עליון. עיין ספר הפליאה (ד"ה וראה כשיקוימוה הוויז), ואגרות הרמ"ז (אגרת כ"ו). ורמח"ל בדרוש ונתתה הכסף, ועוד כמה מקומות ברבותינו.

"וַיְהִי בַבֶּקֶר וַהֲנֵה הוּא לְאֵה, וַיֹּאמֶר אֵל לְבֵן מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עֲבַדְתִּי עֲמָךְ וְלָמָּה רָמִיתָנִי" (כה) הסכמת לאה לרמאות לבן

שאלות ותשובות

תשובה:

יעקב - ישראל עד החזה. וכיון שנקרא אז יעקב עליו קודם לשאת רחל, שנמצאת מחזה יעקב עד עקבו. יעקב - עקב.

כן, להשלים קומתו שמקום לאה מדעת

האם לכתחילה נשאו ב' נשים בתקופת אבותינו

שאלה:

תשובה:

כן, לכתחילה.

אבותינו לשאת שתי נשים? או שזה בשעת הדחק מסיבות מסוימות של עקרות וכדו'?

האם זה היה לכתחילה פעם בתקופת

המשך להנ"ל

בהמשך לתשובת הרב שליט"א על השאלה הנ"ל, רציתי לשאול:

שאלה:

האם לכל איש יש שני חצאי נשמה כמו לאה ורחל ליעקב, או רק במקרים מסוימים?

תשובה:

פעמים החלקים מתראים כחלקים ופעמים מתראים כאחד. ופעמים נצרך לו רק חלק אחד בלבד.

שאלה:

האם גם לאשה הייתה רשות להתחתן עם ב' גברים כי יש נשים שגם להם יש ב' חצאים?

נישואין עם ב' נשים לעתיד לבוא

שאלה:

האם אנשים יוכלו להתחתן עם נשים מרובות לעתיד לבוא, כמו שהיה בזמנים עברו?

תשובה:

לא. לאה ורחל יתאחדו לאחד, כן כתב

לאה מיועדת לעשו

שאלה:

למה לאה היתה מיועדת לינשא לעשו ולולא שהתפללה היתה חלקה לינשא לעשו, האם זה עונש על גלגול קודם או כדי לתקן עשו?

תשובה:

כך הושרש ברצון העליון, ונתגלה בשבירת המלכים. עשו, מלכי אדום שמתו, זהו מלכי הבינה שנפלו, בחינת

שאלה:

האם כיום, כשיש איסור הלכתי והרשות היא מוגבלת לתנאים מסוימים לנשיאת ב' נשים, ובני אדם מתחתנים רק עם אישה אחת, זה אומר שיש להם רק חצי אחד, או שזה לא מחייב?

תשובה:

אסור לאשה להתחתן עם ב' גברים בבת אחת. ופעמים לצורך כך מתגרשת או מתאלמנת.

שאלה:

האם הנישואין עם ב' נשים מותרים לפי התורה הקדושה לכתחילה? (בלי קשר לתקופת אבותינו אלא עפ"י התורה גרידא)? ואם כן, מה פשר האיסור כיום להימנע מכך?

תשובה:

כן. מפני שיש בכך חסרון, כי נעשות "צרות" זו לזו. וזהו תיקון ל"צרות" זו.

תשובה:

פעמים אם זוכים נכללים באשה אחת, ופעמים נצרך לשאת ב' נשים בזה אחר זה בגלגול זה או בגלגול אחר. וכן אף נשמת הגבר ברוב המקרים בדורות אחרונים הינה "חלק" ולא שלם, ולכך מספיק אשה אחת מקבילה לחלק זה.

לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול

בלשם. ומצד כך אין פירוד של שתי נשים לעת"ל.

וְעֵינֵי לְאָה רְפוּתָה (כט, יז)

"שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה, שהיו הכל אומרים שני בנים

והקטנה לקטן" (רש"י, שם)

ס"ג דס"ג, בינה שנפלו, וזהו בחינת לאה, כנודע. ועיין קהלת יעקב (ערך חוה). ועיין עוד אדיר במרום (ח"א, מאמר שמיה בעתיקא סתים מכולא).

מעשה הדודאים

"וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָי בְּנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשָּׁבַע עַמּוּן הַלֵּילָה תַּחַת דּוֹדָי בְּנֵי" (ל, טו)

שאלה:

מדוע לאה התרגזה על רחל במעשה הדודאים, וכי לא הבינה שרחל היתה

תשובה:

כי הייתה צריכה לעשות זאת באופן שאינה מפסידה את יעקב, ולפי מדרגתה אין זו ההשתדלות הרצויה. וע"י השתדלות שאינה ראויה, מחסרת את לאה.

נישואין - כללי

ההכנה הראויה לנישואין

שאלה:

מהי ההכנה הראויה לחתונה ע"פ הדרך שהרב מדר"ך בספריו, הן לפני החתונה, והן ביום הנישואין, והיכן הדברים מבוארים בספרי הרב?

תשובה:

עבודת האדם במערכת נישואין בין בני הזוג, בחיצוניות, נתינה. ולנסות למעשה בכל יום לעשות לפחות מעשה אחד של נתינה באופן "שישמח" את בן הזוג. מלבד מה שכל אחד מחויב מן הדין ומן הנוהג כלפי השני.

מלבד כך, נצרך "ללמוד להכיר" את בן הזוג, וזה מערכת ארוכה שנמשכת לאורך השנים. ומתוך בירור והכרה זו, נצרך לבנות צורת חיים ייחודית בין בני הזוג לפי טבע נפשם. נקודה זו היא שורשית ויסודית ביותר, לבנות מערכת של קשר אישי באופן נפשי ובאופן מעשי, לפי טבעם הפרטי והייחודי של בני הזוג.

מידת הסבלנות ואורך רוח הוא השורש ואבן הבנין לכל בית ובית, כי בנין בית פנימי ונכון, הוא "תהליך" ארוך, ונצרך לכך סבלנות רבה, לבנות שלב אחר שלב,

הסיבות שמחמתם צריך להתחתן

שאלה:

מהי הסיבה האמיתית שצריך להתחתן?

תשובה:

ופעמים לסתור ולתקן.

בספר דע את ביתך נתבארו היסודות הפנימיים של הבית היהודי. וכן בסדרת דע את משפחתך.

ביום הנישואין ראוי לסדר סדר יום רגוע ושלו עד כמה שניתן בתוך מגבלות החיים, ושלא יסוב כולו מסביב לחומר והחיצוניות של מעמד הנישואין!

נצרך בנפש החלטה עמוקה מתוך בהירות הדעת, להכיר שיש כאן התחלה חדשה לחיים, ולקבל קבלה קטנה אחת בין האדם לעצמו, וקבלה אחת קטנה בין בני הזוג, מצדו.

וכן להחליט שבכל יום אפנה לפחות כמה דקות להתבוננות. ולהתבוננות עם עצמי ועם קוני. ובדקות אלו אסדר את סדר חיי תדיר באופן מתוקן יותר!

שאלה:

איזו הכנה רוחנית אחרונה אפשר לעשות לפני החתונה, ביום החופה, ובלילה של החתונה?

תשובה:

להחליט שהכל תלוי בי אם אעבוד

על עצמי למצוא בזיווגי את המעלות, ולהתחבר בעיקר אליהם, ולהפנים שנצרך אורך רוח רחב וארוך להכיל נפש שונה יחד עמי בבית.

ולחכן את עצמי נפשית שלא להתפעל אם אמצא חסרונות או אתקל בקשיים, כי זה חלק ממערכת נישואין - "התמודדות".

המבט של הכל שמח והכל טוב והכל זורם והכל מושלם הוא

"דמיון"

החיים הם "אתגר". פעמים נעים קל ושמח, ופעמים פחות!

אמר לי ראש הישיבה שבה למדתי, הגאון ר' אברהם סטפנסקי זצ"ל בתוך ימי השבע ברכות שלי, תדע לך שהשנה הראשונה היא פעמים הקשה ביותר, כי אז מתחילים להכיר אופי שונה, ונצרך לעמול להתחבר לשונה

"בשמחה"

אם זה יהיה המבט, וייעשה כן למעשה, בע"ה הזיווג יעלה יפה, ומתוך עבודה עצמית נכונה תבנו יחד בית נאמן בישראל, מלא שמחה ועבודת השם נכונה, מתוך אושר ונועם!

ג. לתקן מידותיו.

ד. לולי כן הוא פלגא דגופא.

ה. להציל עצמו מן החטא.

ישנם כמה סיבות שורשיות:

א. מצות פרו ורבו.

ב. לא תהו בראה לשבת יצרה.

רחל ולאה בשורשי הנשמות

לאה - דעת, רחל הקטנה - מעשה

שאלה:

מה עניינם שורשי נשמות רחל ולאה?

תשובה:

לאה - דעת, ויש י"ח 'לאות', והדברים ארוכים.

רחל הקטנה - מעשה.

רחל גדולה - הרגשה.

הלב שורשו בלאה או ברחל

שאלה:

הרב מבאר שלאה היא כח המוחין, ורחל היא כח תיקון המעשים, לפי זה, היכן היא קומת הלב, האם הלב שורשו ברחל או בלאה?

תשובה:

לאה, הארת יסוד דאמא תבונה, ומתפשט עד החזה, ושם נעשה הלב, מריבוי ההארה היוצא לחוץ, כמ"ש בעץ חיים. וזהו לאה. ומשם מתחיל

קומת רחל. נמצא שעצם הלב נעשה ע"י לאה, ושם נקודת החיבור בין לאה ורחל.

נשמות רחל ונשמות לאה, והממוצע ביניהם

שאלה:

רציתי לשאול שאלה בענין שורש נשמה מרחל או לאה. בלימוד התורה, אני מאוד נהנה מהחידושים בסוגיא ובתפילות, ואני תמיד מנסה לחפש את האור ואת הרגש. ומצד כך, לפי הבנתי, הנפש שלי נראית יותר ששורשו מנשמות רחל. אך מצד שני, אני מאוד נמשך לדרכו של הרב בעבודות ה', שכן הרב מסביר את מבנה הנשמה ונותן דרך ברורה בעבודות ה', ומכאן נראה שנפש הרב היא בעיקר לאה. והשאלה שלי היא, אם אני נשמה ששורשה ברחל, מדוע אני מרגיש כל כך מחובר לדרך הרב בעבודות ה'?

תשובה:

מתוך דבריך ניכר כנראה שלמדת את סגנון ספרי בים דרכך, שמחלקים ומבארים את כללות הנשמות וחלוקתם לנשמות רחל ולאה. והינך סבור שחלקך משורש רחל, ומ"מ הינך מרגיש חיבור לסוג נשמות השני, שורש לאה.

והנה שורש הדברים נתבאר בעץ חיים (שער לח, פ"ג, מ"ח) וז"ל, ועתה נבאר בחינת התקשרות שיש בין לאה

ורחל וכו', רחל מתחיל הכתר שלה מחזה ולמטה עד סיום רגלי ז"א ממש, באופן כי בסיום רגלי ועקבי לאה, משם מתחיל כתר רחל, למטה מרגלי לאה. וזשארז"ל מה שעשתה יראה עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסוליינתא, ר"ל הרגלים דלאה שהיא הנקרא ענוה, עשתה יראה שהיא רחל כתר לראשה, כנ"ל. אבל הלשון עדיין צריך ביאור, כי מלשון רז"ל נראה כי מהעקב עצמו של ענוה נעשית עטרה ליראה, לא אמרו שכתר היראה היא "תחת" עקב הענוה, לכן צריך לבאר הענין יותר בפרטות וכו', אבל יהיה כתר של רחל עולה עד שם (שליש אמצעי של ת"ת) וגם רגלי לאה יורדים עד שם, "ומתלבשים" רגלי לאה בכתר של רחל, עיי"ש. וזהו מקום חיבור נשמות ששורשם בלאה, עם נשמות ששורשם ברחל.

והבן שרחל תחילתה בחזה דז"א, ושם מקום הלב, מקום ההרגשה, ולכן הם נוטים להרגשה. אולם לאה עיקר מקומה בראש ז"א, ולכן נטיית נשמות אלו להשכלה. אולם עקב לאה נמצא במקום ההרגשה, בלב, ובנשמות אלו אין את התפיסה של עקב שאינו מרגיש, אלא דייקא אצלם

ההרגשה נמצאת אף במקום התחתון, בעקב. ומצד הקלוקל "בעקבתא דמשיחא", מצד רחל העקב לתתא, נושק למקום הרע, אולם מצד לאה, העקב נמצא במקום הלב, והבן מאוד מאוד.

ובהירות נשמות לאה, מאיר ע"י העקב שלהם, בהירות של השכלה, שמתפשטת לבהירות של הרגשה, שזהו העקב שנמצא בלב, ומאיר לנשמות רחל שצמאים להרגשה שבלב, כי שם שורשם בחזה דז"א, מקום הלב.

המשך להנ"ל

שאלה:

ראיתי את תשובת הרב על חיבור נשמות רחל עם לאה, והיינו שיש מקום של חיבור נשמות לאה עם נשמות רחל במקום שעקבי לאה פוגשת בכתר דרחל. האם זה נכון שיש סוג שלישי של נשמות, ששורשם במקום הממוצע בין נשמות לאה לנשמות רחל, שמחמת כן נוטות גם להשכלה על אף שהם בעיקר נוטות להרגשה?

מי העיקר - רחל או לאה

שאלה:

מי הוא העיקר, רחל או לאה? מחד מציינו שרחל היא עקרת הבית, והיא השכינה, והיא העיקר הזיווג של יעקב.

תשובה:
כן, ככל ממוצע שכולל את ב' הצדדים.

שאלה:

אם זה נכון שיש סוג שלישי של נשמות, האם נשמות אלו צריכים לעבוד את ה' באופן של איחוד שכל עם רגש, וזהו נחלתם וחלקם, ואילו נשמות לאה אין עבודתם כלל להרגיש

מה שהם משכילים, וכן נשמות רחל אין עבודתם להשכיל ולהגיע לבהירות של מוחין (רק מעשים, וכמבואר במקום אחר שנשמות רחל עבודתם הוא בכח המעשה, הלב, לעומת נשמות לאה שעבודתם מוחין)?

תשובה:

לא זו ההגדרה "אין עבודתם כלל", אלא "עיקר" עבודתם.

נשמות רחל או נשמות לאה?

תשובה:

בעולם הזה - רחל. בעולם הבא - לאה.

מה חשוב יותר - דביקות עצם (לאה) או דביקות בהרגשה (רחל)

שאלה:

יש מדרגת דביקות עצם - בסוד לאה, ויש הרגשת דביקות בלב - בסוד רחל, אילו מהם חשוב יותר?

תשובה:

עצם.

שאלה:

הרב אומר תמיד שהתכלית היא גילוי

ה' בלבבות, שזהו [לכאורה] דביקות בסוד רחל, אמנם לאחרונה הרב כתב בתשובה שבעולם הזה תפיסת רחל חשובה יותר מלאה, ואילו בעולם הבא תפיסת לאה חשובה יותר מרחל, ואם כן, לכאורה, התכלית של הבריאה בשלימות אינו בסוד רחל שהוא גילוי ה' בלב (שזהו בחינת השלימות בעוה"ז), אלא התכלית היא בחינת לאה שהוא בחינת

דביקות עצם, ואם כן, למה אומר הרב תמיד שהתכלית של הכל הוא גילוי הקב"ה בלב?

תשובה:

בלב יש ב' מדרגות. חיצונית הרגשה - רחל. פנימיות - עצם - הכרה - לאה.

לאה - גילוי היש האמיתי, רחל - גילוי היש הנברא

שאלה:

כידוע, לאה מגלה את סוד ה"אין", ורחל מגלה את סוד ה"יש דקדושה". ולפי זה רציתי לשאול, שהרי הרב מבאר שאע"פ שבפשטות הסדר הוא אין - יש - אין אך התפיסה הפנימית שהיא תפיסת משיח הוא דרך של יש

- אין - יש, כלומר שהתכלית הפנימית אינו להגיע ל"אין" ולאפסיות של הכל, אלא התכלית של האין הוא לגלות את יש דקדושה, היש האמיתי, ואם כן, למה בעוה"ב תפיסת לאה (אין) חשובה יותר, הרי בעוה"ב תפיסת רחל שהוא היש דקדושה הוא התכלית של

הכל, ואם כן צריכה שתהא תפיסת רחל חשובה יותר, ולא לאה.

תשובה:

לאה מגלה את היש האמיתי, ורחל את היש הנברא.

נשמות לאה שורשם למעלה מנשמות רחל

שאלה:

מבואר בדברי האריז"ל שלאה שורשה בראש ז"א, ורחל שורשה בחזה דז"א,

האם זה מורה שנשמות לאה יש להם שורש גבוה יותר מנשמות רחל?

תשובה:

כן, אולם כל תחתון יש לו הבחנה שיש בו בחינה שהוא גבוה מן העליון. מדוע יעקב חפץ ברחל בתחילה ולא בלאה

שאלות ותשובות

ששורשה גבוה יותר

שאלה:

אם לאה היא למעלה מרחל, מדוע יעקב חפץ ברחל ולא בלאה?

תשובה:

כי זה חלקו, חציו העליון מן הדעת שבראשו עד החזה שייך לקומת לאה, וחלקו התחתון הנקרא יעקב שם מקום רחל. ותחילה נקרא יעקב, ולכך רצה

לשאת את רחל, ואח"כ נקרא ישראל, כי שרית וגו', עם שרו של עשו, אז נוטל חלק עשו - לאה, ונקרא ישראל, שעיקרו מחזה ולמעלה.

לימוד הקבלה למי שייך יותר - נשמות רחל או לאה

שאלה:

האם לימוד הקבלה הוא יותר שייך לנשמות רחל או לנשמות לאה?

תשובה:

[נשמות] לאה.

פרצוף לאה ורחל - האם נקרא כן גם קודם שחיו רחל ולאה

שאלה:

האם הפרצוף לאה ורחל היו נקראים כן גם קודם שחיו רחל ולאה?

תשובה:

כן.

רחל ולאה בארבעת היסודות

שאלה:

לאחרונה נדפס קונטרס "בים דרכך - רחל ולאה" שהוא תמצית דברי תורה מר' יצחק מורגנשטרן שליט"א על ענין שורשי נשמות של רחל ולאה, והקונטרס מבאר שכל אדם שורשו או ברחל - לב - הרגש (חיפוש אור עליון ותענוג בכל דבר), או

שורשו בלאה - מוח - שכל (עבודת התחתון, תיקון הנבואים), ונראה מהקונטרס שנקודה זו אינה סתם ידיעה צדדית, אלא היא היא העיקר שכל עבודת האדם מבוסס עליו. והשאלה היא, לדברי הרב שהכרת הנפש היא ע"י ידיעת היסוד העיקרי שלנו, אם

כן, ביחס לשורש רחל ושורש לאה, מהי ההקבלה לארבעת היסודות?

תשובה:

רחל - אש. לאה - עפר.

המשך להנ"ל

שאלה:

הרב אמר נשמות רחל שורשם באש, ונשמות דלאה שורשם בעפר, לפי"ז אלו ששורשם במים או ברוח, האם האם נשמות דרחל או נשמות דלאה?

תשובה:

נשמות לאה שורשם במים. רוח נוטה למים, עפר לאש.

שאלה:

בענין נשמות רחל ולאה, בתשובה אחת הרב אמר שנשמות לאה שורשם בעפר, ובתשובה אחרת הרב אמר שנשמות לאה שורשם במים, ולא הבנתי מה פשר

הדבר?

תשובה:

נבהיר את הדברים בקצרה בס"ד.

חכמה - מים. בינה - אש. ז"א - רוח. נוק' - עפר.

ולפ"ז, רחל - נוק' - מלכות - עפר. ולאה, בינה - תבונה - אש. אולם יש בכך שינוי, כי מלכות לא יצאה באופן שלם, "ארעא אתבטלת", כלשון הספד"צ. ולאריז"ל, נשברה. לגר"א, מעולם לא יצאה. לעמק המלך, נתמעכה. ולכך אין ספירה גמורה של מלכות בעוה"ז, (וזהו השורש לעצלות ועצבות) אלא נכללת ביסוד, עטרת היסוד (השורש דתיקון לכך הוא בפרצוף א"א, שאין לו מלכות אלא נכללת בעטרת יסודו). ולכך

רחל - מלכות - עפר, נכלל ביסוד, בחינת יוסף, ואזי נהפך רחל, "בית יוסף להבה". ולהיפך, עיקר מלכות מתגלה ביהודה בן לאה, מלכות בית דוד.

ומה שתחלה היה שורשו בכינה - אש, נעשה מלכות של בינה, תבונה, "מלכות" - עפר.

וכן אם באנו לחלק את לאה ורחל ביחס של אש ומים, לאה עפר - מים, ורחל אש - רוח. מדוע רחל ולאה הם העיקריים ולא שרה ורבקה

שאלה:

כידוע, רחל ולאה הם חלקי השכינה, והשכינה נקראת על שמם. והשאלה היא, מהי קומת שרה ורבקה בעולם הפנימי,

ולמה רק רחל ולא נבחרו להיות העיקריים?

תשובה:

רחל, ספירה ופרצוף גמור, מלכות - נוק'. לאה, הארה פרטית, מלכות דתבונה, ונעשית פרצוף לעצמה. שרה אינה הארת ספירה ופרצוף לעצמה. עיין עץ חיים (שער יא, פ"ח, מ"ת) וז"ל, והנה שרה היא רחל, ושרי אשת אברם היא בלאה, עכ"ל. ועיין עוד בשער הפסוקים (לך לך, ויצא) ששרה סוד אלקים, עיי"ש. ועיין עוד בשער הפסוקים (חיי שרה) בביאור שנות שרה. וכן פע"ח (פורים, פ"ו). ועיין ספר הליקוטים (חיי שרה) וז"ל, כי שרה היא סוד הבינה, והדינין שבה שהיא תבונה, עיי"ש (ועיין עוד ספר הליקוטים (שופטים, טו)

ששרה גלגול חוה). ועיין לקוטי תורה (חיי שרה) שהיא בחינת כתר, עיי"ש, כתר דמלכות. ועיין קהלת יעקב (ערך שרה).

רבקה, גלגול חוה, כמ"ש בלקוטי תורה (תולדות), ועוד. ועיין רמ"ז (אם לבינה, אות סמך) וז"ל, יצחק הוא סוד פנימיות הגבורות בסוד הויה, ורבקה היא בסוד נקבה תסובב גבר. ובמעיל אליהו על סידור הרש"ש (פרשת העקידה) כתב, שיצחק הוא זכר שבגבורות, ורבקה הנק' שבגבורות. ובפרדס כתב שרבקה במלכות. ועיין רמ"ע מפאנו (מאמר הנפש, ח"ו, פ"י) רבקה ורחל במקום גבורה, שרה ולאה במקום הוד וכו', או שרה ולאה בגבורה, רבקה ורחל בהוד, עיי"ש. ועיין אדיר במרום (ח"א, ד"ה שמייה דעתיק).

שאלה:
בענין רחל ולאה, קשה לי דהא לאה הוא ז"א שהוא שורש התורה ואילו רחל הוא מלכות שהוא שורש התפילה, וצ"ע דהא הגילוי של משיח בן יהודה הוא תפילה-תמימות וזהו דלא כשורשו בלאה שהוא ענין ז"א- תורה, ואילו הגילוי של משיח בן יוסף הוא מוחין-תורה, וזהו דלא כשורשו ברחל שהוא ענין מלכות-תפילה.

תשובה:

לאה הוא מלכות דתבונה, בינה, ששם ה' מוצאות הפה. וזהו מלכות - פה. רחל מלכות דכללות, ובקטנותה מקומה ביסוד דז"א, ששם יוסף. ושם נגלה הארת זקן תחתון, שזהו מדרגתו של יוסף. בן זקונים, כל מה שקיבל מסר לו.

יחס נשמות דתיקון ודשבירה לרחל ולאה

שאלה:

מהו הענין של נשמות דתוהו ונשמות דעולם התיקון ונשמות דשבירה, האם זה שורש יותר עמוק, או שהם גם שייכים

לסוגיא של נשמות רחל ולאה?

תשובה:

רחל - תיקון. לאה - שבירה. נשמת דוד

הובררה מאוחר יותר מן השבירה. עיין שער הגלגולים (הקדמה ז).

כל אדם שורשו במשיח בן יוסף או דוד, ויכול לידע זאת לפי שורשו ברחל או לאה

שאלה:

האם כל אדם שורשו יותר או במשיח בן יוסף או במשיח בן דוד?

תשובה: כן.

שאלה:

ואם כן, כיצד שייך לאדם לידע אם

עבודתו שייך יותר למב"י או למב"ד, האם הדבר תלוי אם שורשו ברחל (יוסף) או בלאה (יהודה)?

תשובה: כן.

לאה - גילוי הקב"ה בעולם

שאלה:

יש לי אח שגדול ממני בשלוש שנים, ולפני תקופה של שנה וחצי בערך התחיל לשנינו פחות או יותר באותו הזמן ובאותם המקומות "בדיוק" נשירת שער. לא מדובר בנשירת השער הטבעית שקיימת אצל הרבה, אלא מדובר במקומות מסוימים בראש ששם יש את הנשירה. נקודות הנשירה שהיו לנו הן: הפאות, כל האזור נשאר חלק לגמרי ללא שער. בעורף היה עיגול של התקרחות. ומקדימה במקום הנחת תפילין של ראש, היה עיגול של התקרחות. בדקתי את התפילין, והכל בסדר. אני ואחי נשואים, לא גרים באותו בית, והפלא שזה קרה

לנו באותו הזמן ובאותם המקומות. ושאלותיי הם: האם הרב מכיר סיבות מדוע זה קורה, ואיך אנחנו יכולים לדעת מה הקשר הנפשי שלנו לזה ואיך לצאת מזה?

תשובה:

מקום הפאות בז"א הוא בחינת שם אלה"ם דיודי"ן, ובא"א מצפ"ץ. עיין שערי הכוונות (דרושי ויעבור, דרוש ה'). ופאה גימט' אלקים, שורש הדינים, עיי"ש. שהוא בחינת מלכות, מלכות דבינה, ובפרטות מלכות דתבונה.

ובראש, מקום העורף, לאה, אותיות אלה משם "אלה"ם". עיין שער ההקדמות

(דף מו, ע"א). ושער המצות (פרשת שופטים) שהביא בחינת מלכות דתבונה. ולכך עיקר התיקון במדרגת לאה, תיקון לאה בחצות, ותיקון תפילין של ראש, ובפרט דקדוק בקשר שבעורף.

ומצד עבודת הנפש, עיין ליקוטים של הגר"א בסוף ספרא דצניעותא (ד"ה לאה ורחל) שלאה הוא גילוי הקב"ה בעולם. קצרתי מאוד, כי לפרט הסוגיא נצרך גליונות רבים, ומה שיוכן יוכן.

שאלות ותשובות

מקום דיני לאה

שאלה:

מהו הענין של דיני לאה?

תשובה:

שורשם בבינה, שמינה דינין מתעריין.

מהות דיני לאה

שאלה:

כיצד המושג "דיני לאה" חל בנפשות, האם זה סתם מדת הדין שהיא יותר מתגלה בנפשות ששורשם בלאה?

תשובה:

בפרט בנפשות שזה שורשם. דין סתום

תשובה:

ובלתי מובן זהו דיני לאה, עלמא דאתכסיא.

כן ברור, כיוון שהיא בת לאה.

המשך שאלה:

המשך שאלה:

האם דיני לאה קשור לדינה בת יעקב?

האם גם נשמות ששורשם ברחל יכולים לחול בהם דיני לאה?

תשובה: כן.

רחל - עלמא דאתגליא, לאה - עלמא דאתכסיא

שאלה:

האם נשמות דלאה הם נשמות מעלמא דאתגליא, ונשמות דרחל הם מעלמא דאתכסיא?

תשובה:

הפוך. לאה אתכסיא, ורחל אתגליא. עיין זוה"ק (בראשית, קנד, ע"א. קנו, ע"א. קנח, ע"א. רכג, ע"א), ועץ חיים (שער כג, פ"ד, מ"ת. ושער כה, דרוש ה'. ושער לב, פ"ה, מ"ת. ושער לח, פ"ב, מ"ת. ופ"ד שם). ועוד הרבה בדברי רבותינו.

שאלה:

ישנו סיפור ידוע שתלמיד שאל את ר' שלמה זלמן אוירבעך, מי הם הל"ו צדיקים הנסתרים בדור זה, ור' שלמה

זלמן ענה שהרב שך הוא אחד מהם.

השאלה שלי היא, האם ר' שלמה זלמן התכוון לכך כפשוטו, או שהוא רק התכוון לומר שהרב שך יותר גדול ממה שאנו חושבים?

תשובה:

נודע בדברי רבותינו שיש עלמא דאתגליא ועלמא דאתכסיא. אתגליא - רחל, ולכך היא עיקרו של בית. ואתכסיא - לאה. לאה גימט' ל"ו, ושם שורש נשמתם של "הנסתרים", שורש של אתכסיא.

ובהתפשטות יש גם ל"ו נסתרים בתוך האתגליא, כי פעמים עטרת היסוד (נקראת

לאה, ואכמ"ל). ומצד כך הם צדיקים "נוטרי ברית".

וידוע ששאלו את הרב שך עצה למקרה לילה, ואמר שאינו יודע מבעיה זו כי אף פעם לא ארע לו כן. וזהו נסתר באתגליא. כי חי בקדושת היסוד. ושורשו שמירתו מפני שהיה דבוק תדיר במחשבתו בדברי תורה, ולכך לא נמשך מן המח טיפה דקלקול. ולכך אמר עליו הקהלות יעקב שהמושכל "ראשון" שלו הוא רוח הקודש. וכמובן לפי שורשו, ודו"ק. כי יתכן רוה"ק הפוך לגמרי זה מזה, ודו"ק.

שנים עשר שבטים

שאלה:

א) מה הם בקיצור י"ב סוגי לימוד ששייך לכל הי"ב שבטים?

ב) האם אלו לומדים ששייכים לשבט דן (מאסף לכל המחנות) מתקנים יותר את כח התערובת של ערב רב, כיון שיש תערובות ע"י הערב רב, ו"מאסף כל המחנות" מאסף כל הידיעות במקום אחד ומברר התערובות? (ובאמת

מצינו ששבט דן היו נמצאים בסוף המחנה אצל הערב רב, וזה היה עושה פגם בשבט דן כנראה, וא"כ דוקא שבט דן יש בהם התפקיד לברר התערובות של הערב רב, ע"י כוחם שם אסיפת ידיעות ובירור ענינים בלימוד התורה? ואם כן, אלו ששייכים ליששכר או ליהודה אינם מבררים את התערובות של הערב רב, רק שבט דן?

ג) ובכלל, איך שייך שיהא האדם בלימוד סוגיא שורשו בשבט יששכר או יהודה או דן כו' אם הוא לא בא באמת משבט הנ"ל? האם שייך שהאדם בא מראובן אבל אופי נפשי וסוג לימוד שלו שורשו בשבט אחר?

תשובה:

א. בקצרה - פן אחד לדברים.

ראובן - 'רואה את הנולד', 'ראו בן', 'איזהו חכם הרואה את הנולד'.

שמעון - 'שמיע לי סבירא לי'. בעל סברא.

לוי - חיבור של סברא וחשבון לשיטתו. 'ליוה' - חיבור.

יהודה - תפיסת עצם. שם הוי"ה - עצם.

יששכר - 'יודעי בינה לעתים' כמ"ש בקרא.

זבולון - 'ממרחק תביא לחמה'. מצרף סוגיות רחוקות ההדדי.

גד - המשכה של מופשט שמתפשט - כצורת ר' שמעון שקאפ.

אשר - משנה סדורה ללא סיגים, "מעדני מלך".

דן - "מאסף לכל המחנות", לכל השיטות.

נפתלי - נתעקשתי - עמל להבין עד סוף הענין.

יוסף - מחדש בטובו ומוסיף. שומע ומוסיף.

בנימין - בחלקו ביהמ"ק, 'בונה' צורתא דשמעתתא.

ב. כן. לברר מה לערב, ומה לא.

ג. לכל אחד יש הכל, ולעולם צריך לעסוק בעיקר בחלקו.

ויש כללות ופרטות ראובן שבראובן, שמעון שבראובן, לוי

שבראובן וכו', כנודע. ולכך בכל שבט יש הכל, בפרטות.

אולם בכללות שייכים לשורשם. וזהו כאשר נשמות היו

כסדרם, משא"כ בגלגולים יש אפשרות שנתגלגל מלשון גלות

לא במקומו. (ש"ת שאל ליבי)

בחניות עכשיו

שיטת ארבעת היסודות

The Four Elements Teachings

סדרת הספרים "ארבעת היסודות" אשר ספר זה הינו השישי שלה בסדרת, מהווה תמצית מעשית של משנת החיים המתבארת בספריו ושיעוריו של מחבר סדרת הספרים "בלבבי משכן אבנה".

שולחן ערוך

עם ביאור בלבני משכן אבנה

סימן י' - סעיף יא': סודר שנותנין על הצואר במלכות ארץ ישראל שנקרא בערבי שי"ד, וכן ביק"א שהיו נותנים בספרד על כתפיהם, פטורים.

בירור הלכה - סעיף יא'

ובב"י מנה כמה טעמים לכך. וברמ"א בסעיף י"ב כתב טעם אחר, והאריך בכך בדרכי משה (ס"ק ו).

וכתב הב"י על אתר (י"ב) וז"ל, כיון שאם היו מחייבים אותם בציצית, היו נפסקין בכל עת הציציות התחתונים בדריסת הרגל והיה צריך בכל עת לתקנם, איכא למימר דלא חייבה תורה בכך, דכל דרכיה דרכי נעם, עכ"ל. והקשה בדרכי משה על אתר (ס"ק ו) וז"ל, קשה לי, מבן ציצית הכסת, דרשו (גיטין, נו, ע"א) שנקרא כן ע"ש שציציותיו היו נגררים אחריו, ולא חששו למה שהוצרך לתקנם בכל עת, עכ"ל. ונראה ליישב, שהרי היה הולך על כרים וכסתות, ואף אם דורכים על הציציות לא נפסקים, כיון שהוא רך, משא"כ בשאר האדם שדורך ציציותיו ע"ג העפר ולכך נפסקים. ובאמת כתב השו"ע להלן (סימן כא, ס"ד) וז"ל, יש ליזהר כשאדם לובש טלית שלא יגרור ציציותיו, עכ"ל.

ולפי הנ"ל י"ל שכל שנגרר ע"ג הקרקע ודורך עליהם זהו ביזוי מצוה, ולכך פטור מציצית. אולם אצל בן ציצית הכסת, שהיה דורך בנועם ורוגע על גבי כסתות, היה דרכו לדרוך בנועם וזהירות שלא ע"ג הציצית, והליכתו אינה כשאר אדם, ולכך שם חייב בציצית, או אף אם לא חייב זהו חסידות ללבוש, כי אין כאן בזיון ציצית, ולהיפך זה כבוד הציצית שעטוף בה כולו.

הלכה פסוקה - סעיף יא'

בגדים שדרך לעשות בהם בזיון, פטורים מן הציצית.

פירוש על דרך הסוד - סעיף יא'

אמרו (זרקות, ט, ע"א) כי פריס סודרא על רישיה, לימא עוטר ישראל צתפארה. וציאר הרמ"ק (ספ"י, פ"ג, מי"ג) וז"ל, עטרה על צעלה אומרים עוטר ישראל צתפארה, צפאר לא אמרינן, אלא צתפארה, דהיינו מלכות צהייתה למעלה, עטרה מפוארת על ראשו, עכ"ל. ועיין רמ"מ משקלוב (ציאור משנת חסידים, דף קיא). אולם צרמ"ז (צמדצר) כתב וז"ל, והוא כסתן וגו', מאן איהו חפתו וכו', שהוא יולא מתוך ת"ת דאימא, שעליו אנו אומרים עוטר ישראל

וכתב בב"י טעם, וז"ל, ועוד י"ל שעיקר הבאת הסודרים ההם, הוא להשתמש בהם לכמה דברים, לצרור בהם מעות, להביא בהם פירות, לקנח הזיעה, לחגור בהם כשעושים שום עבודת משא, לקנח בהם את הידים, לתפוס הידים בו וכו', אע"פ שנהנים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, כיון שעיקר הבאתם אינה לכך, לא חשיבא ולא קרינן בה אשר תכסה בה וכו', אלמא כיון דאין עיקר הנחת בגדים אלו עליהם משום הנאת כיסוי אע"פ שנהנה (וצ"ב שהרי הביא ראייה מכלאים, ושם אמרו ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וצ"ב) לא קרינן ביה לא תלבש, הכא נמי לא קרינן ביה אשר תכסה בה, עכ"ל. ובאמת מצינו בכמה שימושים שמשתמשים בסודר, כגון קנין סודר. ויש סודרא דרבנן. עיין פסחים (קיא, ע"ב). ובערוך השולחן (סימן ש, אות ז, ואות צ"ז). וכן לצור בו תפילין, עיין להלן סימן מ"ב, ס"ג. סודר של ספרים, עיין להלן סימן רל"ב, ס"ב. וכן לבשל ע"ג סודר חם, עיין להלן סימן ש"ב, ס"ג. וכן לסנן, עיין להלן סימן ש"כ, סט"ו. וכן חופה ע"י סודר, עיין אה"ע, סימן נ"ב, ס"א, ועוד. וכן סודר שחונקים בו. עיין סנהדרין (נב, ע"א).

והנה בדבריו כתב, שחלק מן התשמישים שעושים בסודר זה, הם מעשה היפך כבוד, אלא ביזוי יש בהם, כגון לקנח הזיעה, לקנח בהם הידים, ועוד, וכמ"ש לקמן (סימן כא, סעיף ב) וז"ל, טליתות של מצוה שבלו (וק"ו שלא בלו), אדם בודל עצמו מהם, ואינו מותר לקנח עצמו בהם, ולא לייחד אותם לשתמיש המגונה, עכ"ל. והרי שתשמישים אלו סותרים למצות ציצית, ולפ"ז י"ל שכיון שבסודר הדרך לקנח וכד', כנ"ל, לכך מעיקרא פטורים. דכמו שבציצית אסור לקנח, כי סתרי אהדדי, כן אם דרך לקנח אין חייב בציצית, והבן. ולפ"ז יש לומר כן אף בבגדים שהציציות נוגעות ברצפה,

עמהון, ויהצ על איקונין דצית אנפוי קודרא. וזהו מתולדת החטא, להסתיר את קוד ה' ליראיו, כי חכמת אדם תאיר פניו. ועל קודרא אמרו (מסכת כלה, פ"י) כוצע לית ציה קדושה, וה"מ כוצע, אצל קודרא לא, דכתיב קוד ה' ליראיו. ופירש צערוך, והוצא צמהרש"א (שבת, קנו, ע"ג) וז"ל [המהרש"א], פירש הערוך, יראי ה' יונאין צו. וכתב עוד שם, וז"ל, קודריה דמר כרצנן וכו', אלא דאית לן למימר דאימיה דרצ נחמן צ"י, הוסיפה לכסות ראשו בגלימא, כדי שיהיה לו כוצד ראש טפי משום הך יראה, עכ"ל, עיי"ש.

ולפ"ז קודרא שאינו לרצנן אין עיקרו לראשו, אולם קודרא דרצנן עיקרו לראשו, ודו"ק. ועיין צ"י על אחר היטב. אולם אף כל אדם פעמים נותנו על ראשו ולא רק על זוארו, כמ"ש (צרכות, שם) כי פריס על רישיה, לימא עוטר ישראל צתפארה. ועיין שפת אמת (שבת, עז, ע"ג) וז"ל, ועיקר השכל והנשמה צראש, לכן נקרא זה המלציש קודרא (וזה לת"ח דייקא), כי גלימא, ע"ש גולם על הגוף (וזה לכל אדם), עכ"ל. ולפ"ז קודרא של ת"ח, חיוצו תלוי צמחלוקת הגאונים והעיטור האם כסות הראש חייב צלינית. עיין ריש סימן ח'. ותלוי אס הדרך להורידו אף לזוארו וגופו, ודו"ק.

צתפארה, עכ"ל. ועיין פע"ח (שער הצרכות, פ"ז) [ועיין ספר הקנה (ד"ה קוד צרכת המפיל וצרכות השחר). ושושן קודות (אות לו, קוד צרכות השחר)] וז"ל, עוטר ישראל צתפארה - הכתר שלו, ידוע שהוא מתפארת דאמא, וזהו צתפארה, דהיינו תפארת ה', וזהו שלא אמר צתפארת, אלא תפארה, עכ"ל.

ועל צחינה זו אמרו (שבת, עז, ע"ג) קודרא - קוד ה' ליראיו. וזהו קודר עליון. אולם יש קודר תחתון, כמ"ש (יומא, עת, ע"ג) רצה צר רב הונא כריך קודרא אכרעיה ונפיק. וצחינת קודר תחתון זה, הוא קודרא עם הכולל גימט' רע, והוא קודר שנמנא צמקום התחתון, שהוא צחינת רע. וכאשר כח רע זה עולה לעילא, זהו קודר של חנק, כמ"ש (סנהדרין, נב, ע"א) מלות הנשרפין, היו משקעין אותן צוצל על ארכצותיו, ונותנין קודר קשה לתוך הרכה, וכורך על זוארו. והצן שהזואר ממונע צין ראש לגוף. ולפ"ז יש לדון אס חייב צקודר שנמנא רק צזוארו. ועיין צ"י על אחר, וערוך השולחן.

וכן היפך קודר שנותן על ראשו, יש קודר של ספרים, שמינחו על צרכיו (עיין או"ח, רלב, סעיף צ').

ויתר על כן, משה נתן מסוה על פניו אחר חטא העגל. וכתב התרגום (שמות, לד, לד) ופקס משה מן למללא

אנו עומדים ב"ה להוציא לאור
עולם ספר חדש המיועד לנשים
כל מי שחושב שיש לו שם נאה
וראוי לספר זה, נשמח לשמוע
ממנו על כך!
בבקשה שלחו את הצעתכם ל-

bilvavi231@gmail.com

עין חיים

עם ביאור בלכבי משכן אבנה
שער דרושי הצלם ♦ שער העיבורים מ"ת ♦ ויתחלק לה' פרקים

פרק ב'

כלומר, לעיל התבאר בדברי הרב ו' טעמים ליב"ח, והיינו מחמת קיפול הנה"י בחג"ת, או מצד מה נכללין הנה"י בחג"ת או שמצד מה החג"ת נכללין בנה"י, ועי"ז נמצא הכפלה של ו' שהם "ב. והשתא מתבאר בדקות יותר, שהי כפלה זו נעשה מדין עיבור ומדין הלבשה, מדין עיבור שנכנסו הנה"י לתוך החג"ת, ומדין הלבשה שהלבישו הנה"י את החג"ת, ובזה נמצא סיבה פרטית להכפלה של י"ב מדין הלבשה.

וז"ס במאמר קו המדה דבתיקונים וכן בזוהר פ' בראשית דל"ה כי הנטיעות כקרני חגבים היו ואתנטעו ואשתהו י"ב ירחי שתא: עיין בש"ש שהביא קושיית השדה הארץ דעי" בור הנזכר מיירי בעתיק ולא בעיבור דזו"ן, ובעומק היינו כי הא והא איתנהו ביה, ועיין בש"ש שהביא יסוד דברי הרש"ש דמיירי בעתיק דפרטות דכל מדרגה.

ואח"כ נולדו זו"נ ובא זמן היניקה: אמנם קודם היה עיבור שני, כי עיבור א' היה בא"א כנ"ל ואח"כ נעשה עיבור ב' באו"א, וא"כ מה כוונת הרב שכתב ואח"כ נולדו ובא זמן היניקה.

אלא דבעומק בעיבור ראשון שהוא בא"א יש ב' הבחנות, מה שחג"ת נכללו בנה"י הוא בחינת עיבור, אך מה שעולים נה"י לחג"ת הוא בסוד מדרגת היניקה, כי בחינת היניקה היינו שעולה ממדרגת עיבור-נה"י למדרגת יניקה-חג"ת, כי אז הוא עולה ויונק משדי אימו. נמצא שבעיבור בא"א כבר מושרש שורש היניקה, והוא השורש שלפעמים היניקה נקראת עיבור, כפי שיבואר להלן בדברי הרב.

והנה נמצא כי זמן עיבור א' עיקרו הוא בא"א, אלא שהיתה ע"י היותו מתלבש תוך או"א כנ"ל, כי הנה היתה כוונתו לעשות אליו בחי' לבושים מן זו"ן, שילבשהו מטבורא דיליה עד סיום גופו כנ"ל: מתבאר בדבריו כאן נקודה נוספת מדוע העיבור היה מכח קיפול רגלין דא"א דייקא, כלומר, דאינו רק כדי להוציא את זו"ן, אלא כדי שילבישו עליו, בנה"י דיליה. והיינו כי א"א קיפל רגליו, נה"י דיליה שעליו ילבישו זו"ן על חג"ת דיליה, ששם 'מלבישים' או"א. נמצא שמקום העיבור היה במקום שאו"א מלבישים את א"א.

והוא כוונת הרב ש'הייתה כוונתו לעשות אליו 'לבושים' מן זו"ן, והיינו דכיון שהעיבור נעשה מכח מה שנתקפלו הנה"י שהוא מקום הלבשת זו"ן, על חג"ת דיליה שהוא מקום הלבשת או"א, נמצא שהעיבור היה במקום שהוא עתיד להלביש את הנה"י.

נמצא כי היה זמנו יב"ח: צריך להבין מה בא להוסיף, כי הנה התבאר לעיל הרבה טעמים בסיבת י"ב חודשים ומ' דוע הרב מזכיר זאת לגבי ענין כוונת ההלבשה הנ"ל.

אלא שמתבאר שהם ב' בחינות בקיפול הנה"י על החג"ת, א' הנה"י עלו ונכנסו תוך החג"ת, ב' הנה"י הלבישו את החג"ת, ובעומק תרוייהו איתנהו ביה. ונימא כי מדין מה שהנה"י נכנסו לתוך החג"ת היינו שהנה"י היו 'בעיבור' בחג"ת, ומדין מה שהנה"י הלבישו על החג"ת היינו מדין כוונת הלבושים, והוא כוונת הרב לקשר ענין יב"ח לענין כוונת הלבושים ג"כ, כלומר הוא הטעם של ההכפלה של הו' חג"ת נה"י מכח שני הדינין, ודו"ק.

א יעויין בש"ש אות ט"ו שכתב דעיבור ביניקה לא היה ניכר בפ"ע דנכלל בעיבור ראשון, ונקרא יניקה על שם שנכנס ע"י היניקה, אך ביארנו באופן שונה.

אצלינו ע"פ ויעבור ה' על פניו ויקרא, ושם נתבאר כי ג' בחי' אלו הם גי' שד"י שהם כ"ו ע"ב רי"ו: כלומר כ"ו ע"ב ורי"ו הם גימט' שד"י, ולהלן הוא מבאר היאך יש את ג' ההבחנות הללו.

אשר מקומן בג' קוין של חג"ת, כי בת"ת הוא שם הוי"ה עצמה שהוא כ"ו, וחסד הוא גי' ע"ב, וגבורה הוא גי' רי"ו: והיינו שג' ההבחנות כ"ו ע"ב ורי"ו, הם בסוד מדרגת היניקה-חג"ת שיונק מהשדיים שנקראים שם שד"י.

לכן מקום הדדים הם בחזה שבין חג"ת, וכל בחינותו יחד הם שד"י, ומזה השם של שד"י שהוא בדדים של אמא יונק ז"א ומתפשט, ונתקנו הג' קצוות ראשונים שלו שהם חג"ת אשר יש בהם ע"ב רי"ו כ"ו גימטריא שד"י כנ"ל: והיינו במקום בינה. ונמצא שהשורש של היניקה אינו רק מה שיונק מן השדיים כפשוטו, אלא מה שהיה תחלה במדרגת נה"י-עיבור שלא היה שלם בקוין מחוברים, עולה עכשיו למדרגת היניקה ועי"ז מתחברים בג' הבחנות של כ"ו ע"ב ורי"ו וכך נעשה שלם בבחינת פרצוף, משורש הארת בחינת הפרצוף שמהארת הדיקנא דחפאי על או"א שמלבישים במ"קום החג"ת דא"א. ובעומק הוא מה שהזכר לעיל שבחינת זקן תחתון מעורר זקן עליון, שהוא גילוי של האחדות השלימה ע"י הדיקנא שחופף על מקום החג"ת שהוא מקום הדדים. ונחדד שבעומק מקום 'הדרת פנים' של הזכר הוא מקום הדיקנא, אך מקום 'הדרת פנים' של האישה הוא בהוד יופיה, מקום הדדים, אך שורשם אחד שהוא מקום הוד והדר, בחינת פרצוף.

ואח"כ גם נה"י שבו ינקו משם ונעשו ע"ב רי"ו כ"ו אחרים כנודע, כי כל מה שיש בחג"ת יש בנה"י אלא שבבחי' חג"ת הם רחמים ונקרא שד"י ברפה בסוד בין שד"י ילין שהם מקום הדדים ממש, ובנה"י נקרא שד"י בדגש בסוד אל שד"י כנודע לפי שהוא יותר דינין כנודע, כי הדגש ורפה הם דין ורחמים: והיינו שבחג"ת הרחמים מתגלים ע"י רחמי' האם שמניקה את בנה, ובמקום הנה"י זה מתגלה במקום הרחם' שהוא מלשון רחמים. והחילוק בין החג"ת שהם רחמים

ובכח היניקה נתפשטו ו"ק דז"א ממה שהיו תחלה ג' בג' ונעשה עתה פרצוף גמור קשורים זה בזה בסוד קוין כנ"ל בתחלת דרוש זה: אמנם בין בחג"ת שהוא מדרגת היניקה ובין בנה"י שהוא מדרגת העיבור אין בהם בחינת פרצוף, אך מ"מ כיון שחג"ת ששם מלבישים או"א על א"א יש דיקנא דחפאי עליהו נמצא שיש שורש לבחינת פרצוף ביניקה, מכח דיקנא שהוא פרצוף. ומכח זה נעשה התפשטות ג' גו ג' לבחינת פרצוף, והיינו שמכח הנה"י היו רק בסוד ג' קוים² וע"י שורש היניקה נעשו בבחינת פרצוף, שאז הקוים נעשים קשורים זה בזה, בסוד תח"ן בג"ה דת"י.

והנה בחי' יניקה אין בה עיבור כנ"ל (בפ"א) כי ב' עיבורים הם לבד, אמנם עכ"ז בבחי' א' גם היניקה יש בה סוד עיבור: וכנ"ל כמו שיש בחינת יניקה בעיבור ע"י שנה"י עולים לחג"ת, הכי נמי גם ביניקה יש בו הבחנה של עיבור.

ונחדד, הנה כפשוטו בכללות הם ג' מדרגות, עיבור יניקה ומוחין, ועיבור ויניקה לכאורה שייכים למדרגת אימא ומוחין שייכים בעיקר למדרגת אבא שהוא בחינת חכמה מוחין. אולם כנודע שיש מוחין דאבא וגם מוחין דאימא, נע"כ שבכל מדרגה יש גם בחינת עיבור ויניקה דפרטות, ובחינת עיבור באבא מתגלה כאשר הוא עדיין בסוד טיפה שבמוח האב שאזי הוא בבחינת 'עיבור' במוח האב, ואח"כ הטיפה הזו נכנס לעיבור במעי האם. יתר על כן, טיפה זו היא שורש לטיפות שהוא יונק משדי אימו שהם טיפין טיפין, ומזה הוא שורש מה שנעשה נס למרדכי³ שנעשה לו דדין להניק מדין אבא, שייך בו בחינת עיבור ובחינת יניקה. לפ"ז נמצא שהחלב שתוך שדי האם הרי הוא 'בעיבור', והוא עיבור דפרטות שבמדרגת היניקה, ודווקא מה שהוא יונק ומוציא את החלב החוצה היא מדרגת היניקה עצמה, ודו"ק.

והענין כי הנה היניקה זאת הם יונקים מן השדים ודדים של אמא, ונודע כי בחי' הדדים נקרא שם שדי, והנה נתבאר אצלינו כי שדי הוא גימטריא הוי"ה שד' אותיות הוי"ה הם כ"ו, גם נעשי' בחי' ע"ב, גם בחי' רי"ו שהם ג"פ ע"ב כמבואר

² דוג' לדבר הוא מה שהיו הג"ר לפני התיקון בסוד ג' קוים ורק הו"ת היו באופן של חד סמכא, והיינו שהג"ר היו רק בסוד ג' קוים אך לא בבחינת פרצוף, שזה נעשה רק אחרי התיקון, והבן.

³ לבד מה שאבא מולבש באמא ונמצא שהעיבור הוא גם באבא.

⁴ לתד מ"ד, או באותו גברא.

ע"י החסדים שיורדים מלעילא לתתא ועולים מתתא לעי-לא ומגדילים את הז"א, ועוד הביא מה שהרב כתב לקמן בשער הנסירה בפ"ג שאינו מעלה מ"ן רק מט' שנים ויום אחד, וזו סתירה למה שנתבאר שהחסדים עולים ומגדילים את הז"א קודם לכן אחרי שנתיים של היניקה^ה.

ועיין ביפ"ש שהביא דברי הרב במבו"ש שכבר יישב קושיא זו וז"ל, "והנלע"ד הוא כי אחר ב' שנים דיניקה נכנסים שתי בחינות יחד, שהם ו"ק דמוחין דגדלות המתחילין להכנס בראשו בהמשך שש שנים כו' ואם תדקדק יותר נמצא כי ו"ק הפנימיים דמוחין דיניקה נתפשטו בגופא בב' שנים של היניקה ואחר המקיפים ל"מ דצלם דיניקה הם נכנסים יחד עם ו"ק דגדלות". והיינו דמג' שנים ויום אחד נכנסים המקיפים של היניקה שהם הל"ם דצלם דיניקה, ועימם נכנסים הו"ק דמוחין דגדלות. וכתב שהטעם לזה הוא מוכרח כי אי אפשר שיכנסו המקיפים דקטנות, כלו"מר דיניקה, אם לא שכבר נעשו ונוצרו ו"ק דמוחין דגדלות הפנימיים. ועוד כתב שנמצא שכל הגדלות דמיירי עד גיל ט' ויום אחד היינו ו"ק דגדלות, ורק מט' שנים עד י"ג נכנסים המוחין דגדלות ממש.

והיינו שמחד זה נקרא יניקה מצד המקיפים דיניקה שנכנסים, ומאידך זה נקרא שהמוחין מתחילים להיכנס מצד שהו"ק דגדלות הפנימיים נכנסים, ואמנם הם רק ו"ק, אבל כחב"ד, ד' מוחין, הם נכנסים מט' עד י"ג.

אולם הקשה עוד על ד' שנים שבין ט' ל"ג שנכנסים מוחין דגדלות והיינו מלעילא לתתא, וזה סותר למה שכתב בד"רושי הצלם שאזי עולים החסדים ומגדלים כחב"ד והיינו מתתא לעילא, וכתב דאין זה סותר דאפשר שנעשים אז שתיים, מתתא לעילא עולים חג"ת דגדלות, ומלעילא לתתא נמשכים חב"ד דגדלות.

אולם הקשה משער המוחין שכתב שם שאין שורשי החסדים והגבורות מתפשטים במקומם אלא לאחר שיכנסו הג"ר דגדלות, ולפני כן רק הארתן של החסדים מתפשטת בו"ק, וסיים דבריו ומי שבידו לפקוח עינים עורים הוא יעיר עינינו.

לכין נה"י שהם יותר דינין, הוא ע"י הדגש שהוא מדגיש את האותיות בג"ד כפר"ת, מדגיש את הדל"ת שבשד"י, וכך מתגלה שהם יותר דינין אע"פ שהם גילוי של רחמים.

ובעומק הוא סוד א"ל שד"י שמתגלה ביסוד, שהוא יותר בחינת דינים, כנודע שאמנם היסוד הוא בקו אמצע כמו התפארת, אך התפארת נוטה יותר לקו ימין והיסוד נוטה יותר לקו שמאל.

והנה נמצא כי גם בבחי' יניקה נמשך מסוד ע"ב רי"ו שהם אותיות עיבור ודי בזה: דהיינו שבזה מתגלה מדרגת עיבור במדרגת היניקה, ובעומק הוא מה שהוזכר לעיל שעיבור דיניקה מתגלה במדרגת חלב, כלומר שהחלב 'בעיבור' בתוך הדדים, והוא סוד דם נעכר ונעשה חלב, כי בתחילתה כשהוולד נוצר הוא במקום הנה"י, בבחינת דם, בסוד שאימא נותנת בו ה' דברים שהם האדמימיות שבו, בחינת דין, אבל אח"כ כשעולה למדרגת היניקה עולה ממקום הנה"י למקום חג"ת, ואזי הדם נעכר ונעשה חלב, נעשה לבן, בחינת רחמים, בסוד הלובן העליון.

מחד הדם שהיה במקום העיבור עולה ונעכר ונעשה חלב במקום מדרגת היניקה, אך מאידך בדקות הוא עולה ממדרגת עיבור ב'רחם' שהוא מדרגת 'יניקה שבעיבור' למדרגת 'עיבור שביניקה' שהוא החלב שנעכר ונמצא בדדים 'בעיבור', ומשם הוא עולה למדרגת היניקה הגמורה כאשר התינוק יונק ומוציא את החלב לחוץ.

והיינו דכשאר מתגלה החלב בדדים של האישה בסוד שם שד"י, מדין ג' הבחנות כ"ו ע"ב ורי"ו, היינו מדין 'עיבור דיניקה', מדין החלב הנמצא בעיבור בדדים, אולם כשיוצא לחוץ ע"י התינוק שיונק הוא עצם מדרגת היניקה ואזי הוא עולה ממדרגת עיבור למדרגת יניקה, והבן.

ויניקה זו נמשכת עד היותו בן ט' שנים ויום אחד ואח"כ בא זמן הגדלות: עיין בהגהת השמ"ש שהקשה שהרי היניקה אינה אלא רק ב' שנים, ומהשנה הג' מתחילים להתפשט בו המוחין דגדלות עד היותו בן ט' שנים ויום אחד, ומשנה עשירית עד י"ג שנים הוא התפשטות החסדים, והיינו

^ה ועיין בשער מוחין דצלם פ"ו, וביפה שעה על אתר.

^י אולם בדקות כיון שהם הל"ם דצלם אפשר לקרוא להם מוחין דגדלות דיניקה, ודו"ק.

לתקנם והוא לא תיקנם, לכן אל תתמה אם העיבור שהוא לצורך ו"ק בז"א היה ע"י א"א, ועיבור ב' שהוא לצורך מוחין דז"א היה לו ע"י או"א, כי יש דברים נתקנים ע"י תחתונים כנ"ל: והיינו שדווקא הנה"י שהוא המדרגה הפחותה נעשה משורש זיווג א"א מיניה וביה, והחג"ת שהיא המדרגה העליונה יותר נעשה ע"י זיווג דאו"א עצמן, ומתבאר שהוא מסוד מה שהקב"ה הניח את החלק עליון דייקא לתקן ביד בשר ודם.

עומק הענין יתבאר לפי מה שכבר נתבאר, דא"א הוא ספי"רת הכתר שהוא למעלה מן הדעת, לעומת כך הדעת שמתגלה באדם, יש בה ב' בחינות כלליות, יש את הדעת המתגלה במוחין ויש את הדעת שמתגלה בלב, ועיקר חכמת האדם היא החכמת לב, כי חכמה שבמוחין היא בחינת 'חכמתו מרובה ממעשיו', אולם חכמת לב היא החכמה של האדם ממש, היא החכמה המושגת בליבו, לפי מעשיו.

השורש של החכמת לב מתגלה בחג"ת דא"א שאו"א מלבישים עליו שם, ובדקות שורשה הוא מן הדיקנא דחפיא עלייהו דאו"א שמלבישים על מקום חג"ת דא"א, ודיקנא היא בסוד זקן בחינת 'זה קנה חכמה', דהיינו שאז לבד הוא בגדר זה 'קנה' חכמה, חכמת לב דייקא, שקנה אותה בלב, כי חכמה מצד המוחין אינו אלא בגדר 'חכמתו מרובה ממעשיו', כלומר הוא לא קנה עדיין את החכמה, בבחינת אחר המעשים נמשכים הלבבות, ואזי נעשה הלב כלי לחכמה, וזולת כך הלב לב אבן שאינו בר קיבול לחכמה.

מאיך הגדרת נה"י הם גם מקום בלי דעת, מקום בלי דעת' תחתון, כי נה"י הם רגלים בחינת הרגל דבר, שעושה בלי דעת כמעשה דשלמה, אולם הוא מצד תחתון, א"כ נמצא כי שורש הנה"י דז"א שהם בחינת בלי דעת מצד תחתון הוא עיבור דא"א דייקא, שהוא השורש העליון של בלי דעת בבחינת שלמעלה מן הדעת, לעומת כך או"א שהם 'בחינת מוחין', ומצד שהם במקום חג"ת דא"א ששם מקום החכמת לב, הוא עיקר חכמת ז"א בבחינת קנין חכמה, חכמת לב, נמצא כי שורש חג"ת דז"א הוא באו"א שהם שורש המוחין העיקריים שלו.

ונראה ליישב לפי מה שהתבאר בהרחבה בדרושי הצלם בדברינו שיש בחינות אור חוזר כפשוטו שיוורד עד המלכות וחוזר ועולה, והיינו אור שהגיע לתכליתו, ויש אור חוזר מדין היסוד שעולה, דהיינו שהוא אור שאינו מגיע לתכליתו בסוד 'עד זומם' אלא חוזר ועולה מהיסוד ולא מגיע למלכות, עד-דעת, והיינו שירידתו היא הגורמת לו לעלות, מדין הדעת.

כלומר אמת שמחד רק אחרי שנכנסו הג"ר דגדלות שהוא מט' עד י"ג עולים החסדים, אך כיון שכל עלייתו הוא מכח ירידתו, נמצא שכאשר המוחין דגדלות מתחילים להיכנס והם דוחים את החסדים לתתא, כבר מעתה מונח עלייתן של החסדים שאמנם בפועל יעלו רק אחרי י"ג שנים, והבן.

והיינו דאם הייתה ירידה כפשוטו ואור חוזר כפשוטו, שהיה האור חוזר מכח עצמו אחרי שהגיע לתכליתו הקורשיא היתה קשה, אך כיון שמתבאר השתא דירידה זו היא רק עד היסוד שבזה מתגלה שבירידה מונח כבר עליה, שהעליה היא מכח הירידה, נמצא שבכח החסדים עולים יחד עם ירידת המוחין דגדלות, אע"פ שבפועל הם עולים רק אח"כ, ודו"ק.

ולזה צריך עיבור ב' וענינו הוא מבחי' זיווג או"א לתת מוחין לזו"ן, כי בעיבור הא' היה עיקרו מזווג א"א מיניה וביה אלא שהיה ע"י התלבשות באו"א, אבל זה העיבור הב' עיקרו הוא מזווג או"א וא"א טפל לו היפך מן העיבור הא': והיינו דעיבור ראשון הוא עיבור במדרגת או"א לצורך חג"ת דז"א, ועיבור שני הוא עיבור במדרגת או"א לצורך חג"ת דז"א, ואח"כ נעשה זיווג נוסף דאו"א לצורך מוחין דז"א. ועיין באש"ל שביאר לפי דברי הרב לקמן שיש ד' עיבורים, ב' עיבורים דקטנות וב' עיבורים דגדלות.

וטעם הדבר כמ"ש בגמרא שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע איזה מעשים נאים של הקב"ה או של ב"ו וכו' וכוונתו היה למה לא נברא האדם מהול והביא לו ראייה מן החטים הנבראים ע"י השם יתברך ומן הגלוסקאות הנעשים ע"י ב"ו, נראה מזה כי יש דברים שהניחם הבורא ביד ב"ו התחתונים

¹ סוכה נג, ע"א.

קונטרס עתיק

עתיק - שינוי

ד. נתחלפו האורך בעובי, ועובי באורך. עיין הגהות השמ"ש, על עץ חיים, שער דרושי אבי"ע, פי"ב, ושער התיקון פ"ה. ונהר שלום לו, ע"א, שביאר את ענין התכללות והתקשרות הי"ס זה בזה בעתיק העובי והאורך, שנחלפו ממה שהיה.

ה. הלבשה, הנה ראשית המולבש הוא עתיק, ז"ת דיליה נתלבשו באריך. והבן שאינו הלבשה כאדם הלוכש בגדיו כפשוטו, אלא שע"י ההלבשה נתשנה ההארה מכפי שהיתה קודם ההתלבשות, ויבואר אי"ה להלן בהרחבה בפרטות אופן ההלבשה של ז"ת בא"א ומהות השינוי.

ו. ספיקות המתראים בעתיק (עיין לעיל עתיק - ספק), משתנים בכל עת, וזהו מכח השינוי הגנוז בעתיק.

ז. שינוי מלשון שנים, כי דבר המשתנה בתחילה היה כך ואח"כ אחר, בבחינת שינוי קונה בגזילה, כי אינו אותו החפץ ממש, והרי שנעשה מאחד שנים, והבן. לעומת כך יש גם כח הפכי, לעשות משנים אחד, ולכן כולו פנים, הדוכ' והנוק' חד ממש (עיין ערך עתיק - פנים). וכן בכוחו לכלול ההפכים ולגלות שהם במהותם בשורשם הם אחד. ומשם באה ההשקטה וההשתוות. והוא מיסוד העפר, יסוד נח בלתי מתנועע.

אריך, ענינו להמשיך את מה שהיה קודם לכן, ושורשו בקו, המתפשט ביושר. לעומתו כח עתיק, הוא השורש לכל השינויים כולם, ושורשו בצמצום שהוא תחילת השינוי, שצמצם עצמו. וזהו מיסוד האש שטבעו לשנות. וניתן כמה דוגמאות לכח השינוי הנגלה בעתיק.

א. הוא מעתיק מא"ק לאבי"ע ולהיפך, ואינו בדרך יושר אלא בדרך דילוג, עיין לעיל עתיק - דילוג. ובלשון חב"ד זה מוגדר שלא בדרך השתלשלות ועילה ועלול. עיין לדוגמא, תורה אור, בראשית, ד, ע"ג. ושם (יתרו ע, ע"א) כתב וז"ל, והחכמה מאין תמצא, שנמשכת מבחינת אין, דהיינו שלא בדרך השתלשלות, עילה ועלול, רק כמו בחינת יש מאין, עכ"ל. וכתב בליקוטי תורה (שה"ש, מט, ע"ג, ג') וז"ל, הפירוש עתיק יומין, הוא בחינת המתנשא מימות עולם, והיינו למעלה מגד השתלשלות, עכ"ל.

ב. עתיק הוא תחילת עולם התיקון, כמ"ש בעץ חיים (ש"ו, פ"ה), וז"ל, התחילו לתקן מעט מעט, כי כשנתקן עתיק נתקן כל בחינת עתיק בכל הי"ס שממנו ולמטה וכו', [עכ"ל]. והבן שאינו רק ראשון, אלא הוא השורש לכל עולם התיקון. ומכוחו נשתנש מעולם התהו, עולם השבירה, לעולם התיקון. ומה שהיה בתחילה חד סמכא, נעשה ג' קוים, בסוד המתקלא.

ג. ע"י עתיק נעשה מאורך עובי, כמ"ש בהקדמת רחובות הנהר (ו, ע"א) וז"ל, מה שהיו העולמות קודם התיקון מתפשטים באורך, נעשה עתה בעובי.

רכישת ספרי הרב:
ספרי אברמוביץ'
משלוח ברחבי העולם
03.578.2270
USA-718.871.8652

כל החומר
[זולת חלק ליקוטים]
שמופיע בגיליונות
מידי שבוע
יוצא לאור לראשונה

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב שליט"א
ב'קול הלשון':
073.295.1245
USA 605.313.6660

לקבלת העלון
בדוא"ל:
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון
בפקס: 03-5480529

© כל הזכויות שמורות
מערכת 'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
bilvavi231@gmail.com